

ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ

ГАЗЕТА

ОФИЦИАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.

ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

Цена на мѣстѣ: За годъ 10 р. За полъ-года 5 р. За четверть года 3 р. За 1 мѣсяць 1 р.
Съ пересылкою за годъ 12 р. За полъ-года 6 р. За четверть года 3 р. 50 к.
За объявленія: За строку изъ 40 буквъ платится 17 коп. сер.

СОДЕРЖАНІЕ.

Часть официальная: Высоч. указы и пов.— Приказы.— Уставъ убійства въ Ковнѣ.— Объявленіе С.-Петербург. генералъ-губернатора.— Отъ мин. внутр. дѣлъ.
Часть неофициальная: Писем. изв.— Общее обозрѣніе.— Италія.— Франція.— Австрія.— Пруссія.— Телестр. депешы.
Литер. отдѣлъ: О деньгахъ.— Повѣсть Пауга.— Уставъ о публичномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.— Выдержки изъ газетъ и журналовъ.— Смѣсь.— Текущ. изв.— Библиогр. за май мѣсяць.— Виржевой указатель.— Виленскій дневникъ.— Объявленія.

Часть официальная.

С.-Петербургъ, 9 июня.

МЫ АЛЕКСАНДРЪ П.
ИМПЕРАТОРЪ И ОМОДЕРЖЕЦЪ ВСЯХЪ РОССІИ,
ЦАРЬ ПОЛЬСКИЙ, ВЕЛИКИЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКИЙ,
и проч. и проч. и проч.

Принимая во вниманіе необходимость примѣнить высшее управленіе Нашего Царства Польскаго къ новымъ постановленіямъ, дарованнымъ странѣ указомъ Нашимъ 14-го марта 1861 года;

Принимая во вниманіе, кромѣ того, необходимость опредѣлить съ точностью власть нашего наместника, такъ-же какъ и предѣлы власти гражданской въ Царствѣ, ибо неограниченныя права, дарованныя Намимъ наместникамъ 17-го апрѣля 1818 года, несовмѣстны болѣе съ настоящими обстоятельствами;

Мы повелеваемъ:

Ст. 1. Наместникъ, въ качествѣ нашего представителя въ Царствѣ Польскомъ, пользуется полною властью, за исключеніемъ:

Власти законодательной;

Случаевъ, представляемыхъ Намему особому разрѣшенію дѣйствующими законами, или обозначенныхъ постановленіемъ въ нашихъ повелѣніяхъ;

И случаевъ, которые окажутся нужными повергнуть на Наше разсмотрѣніе, по ихъ исключительной важности.

Ст. 2. Для поддержанія въ Царствѣ порядка, безопасности и спокойствія, наместникъ, въ кругу своей административной и исполнительной власти, дѣйствуетъ черезъ посредство начальника гражданского управленія и командира войскъ, которые оба ему подчинены.

Онъ главный начальникъ всѣхъ властей въ Царствѣ и войскъ тамъ расположенныхъ, которымъ всѣ ему подчинены въ силу особагого постановленія.

Ст. 3. Наместникъ есть президентъ государственнаго совѣта въ Царствѣ; онъ предсѣдательствуетъ въ совѣтѣ всѣмъ разъ, когда признаетъ это нужнымъ.

Ст. 4. Существующая канцелярія наместника уничто-

жается, и всѣ административныя дѣла ея вѣдомства переходятъ къ подлежащимъ властямъ.

Переписка по дѣламъ, исключительно предоставленнымъ наместнику, или по его вышнимъ сношеніямъ, будетъ производиться особыми канцеляріями, учрежденными при его особѣ.

Ст. 5. Непосредственное заведеніе гражданской части въ Царствѣ принадлежитъ начальнику гражданского вѣдомства. Онъ предсѣдательствуетъ въ совѣтѣ управленія всѣмъ разъ, какъ въ немъ не будетъ предсѣдательствовать наместникъ, и въ случаѣ равенства голосовъ, его голосъ опредѣляетъ большинство. Непосредственный начальникъ всѣхъ правительственныхъ комиссій и другихъ гражданскихъ властей того-же разряда, онъ по праву засѣдаетъ въ государственномъ совѣтѣ, и тамъ занимаетъ между членами совѣта управленія первое мѣсто.

Ст. 6. Протоколы засѣданій совѣта управленія, бывшихъ подъ предсѣдательствомъ начальника гражданского вѣдомства, подвергаются на разсмотрѣніе наместника, который имѣетъ право остановить исполненіе всякой мѣры, могущей представить важныя неудобства, подвергая ее немедленно на Наше верховное разрѣшеніе.

Ст. 7. Постановленія совѣта, включенныя въ собраніе законовъ, должны быть за подписью наместника, скрѣплены начальникомъ гражданского вѣдомства и главнымъ директоромъ подлежащей комиссіи.

Ст. 8. Начальникъ гражданского вѣдомства и совѣтъ управленія рѣшаютъ всѣ дѣла, относящіеся до этого вѣдомства, за исключеніемъ:

Тѣхъ, которые рѣшаются окончательно установленными властями, въ силу правъ, имъ присвоенныхъ; Такъ-же какъ и тѣхъ, рѣшеніе которыхъ предоставлено наместнику.

Ст. 9. Нашъ наместникъ въ Царствѣ рѣшаетъ или

то или другаго изъ его членовъ, обвиняетъ васъ въ напа-

деніи на самую религію, такъ и тѣ обвиняютъ васъ иногда въ неуваженіи къ наукѣ за то только, что вы дерзнули доказать которому нибудь изъ нихъ, что онъ самъ противорѣчитъ наукѣ, именемъ которой онъ будто бы дѣйствуетъ. Въ предпріятіи подобнаго обвиненія я считаю нужнымъ заявить, что благодаря моимъ занятіямъ, я имѣю постоянную возможность видѣть на дѣлѣ, сколько пользы разныя реальныя науки уже принесли нашему народному хозяйству, насколько оно еще въ нихъ нуждается и болѣе и болѣе будетъ нуждаться, по мѣрѣ успѣховъ въ своемъ развитіи. По этому самому я благоговѣя предъ послѣднимъ нашимъ техникумъ, который когда-то, гдѣ то, въ какомъ-то казенномъ заведеніи чему-то учился и нынѣ трудится надъ примѣненіемъ своего знанія къ жизни и скромно, безропотно борется на каждомъ шагѣ съ разными препятствіями. Какъ же мнѣ не уважать науку высокую задачу которой состоитъ въ томъ, чтобы разъяснить и привести въ систему всѣ экономическія явленія человѣческой общности, во всѣхъ эпохахъ и объ-
емахъ ея развитія, и причины, вызвавшія самую общественность. Какъ мнѣ не уважать лишь, посвятившихъ свою жизнь на обогащеніе этой полезной науки своими личными наблюденіями и изслѣдованіями, не сознавать громадную пользу, которую они уже принесли человечеству и имѣютъ еще принести въ будущемъ, какъ мнѣ не желать, чтобы они изслѣдовали и особенности нашего хозяйственнаго быта, выработавшія изъ экономическія явленія и дѣйствительныя причины его недуговъ.

Самое сознаніе великой пользы, которую выработанныя уже экономической наукой истины должны доставить хозяйственному развитію народа, даетъ намъ право требовать, чтобы всякая предлагаемая хозяйственная мѣра была основана на этихъ истинахъ и вполне соответствовала высокой цѣли, къ которой стремится экономическая наука, къ установленію справедливыхъ, рациональныхъ, хозяйственныхъ отношеній между каждой отдѣльной личностью и обществомъ и всѣмъ человечествомъ.

Только одна бездарность можетъ упустишь изъ виду, что одно и то же хозяйственное устройство или учрежденіе, весьма полезное при однихъ обстоятельствахъ или условіяхъ жизни, бываетъ чрезвычайно вредно при другихъ: только бездарность, не вникающая въ сокровенный смыслъ вытекающей изъ жизни науки, можетъ, увлекась одной наружной формою какого либо мѣстнаго хозяйственнаго явленія, попытаться перенести ее на другую, совершенно ей не свойственную почву, вопреки ос-

новнымъ законамъ и самой цѣли экономической науки. Задача, надъ которой преобразователи наши особенно и долго трудились, была — устройство у насъ земскихъ банковъ. Но нуждалось-ли наше хозяйство собственно въ земскихъ банкахъ? это опять другой вопросъ.

Наше хозяйство нуждалось тогда уже, а теперь еще болѣе нуждается въ разныхъ способахъ къ усиленію и удешевленію производства, въ путяхъ сообщенія, и т. д., безъ чего перевѣсъ ввоза надъ отпускомъ будетъ все болѣе усиливаться, равно какъ и всѣ возникающія отъ этого затрудненія въ нашей торговлѣ и финансахъ; однимъ словомъ хозяйство наше нуждается въ капиталахъ, которыхъ у насъ очень мало.

Капиталы, какъ извѣстно, образуются въ хозяйствѣ при обращеніи разныхъ цѣнностей отъ выходящаго производителя въ такія сбереженія, при взаимномъ ихъ обменѣ (*). Самый обменъ цѣнностей производится посредствомъ орудія мѣны, мѣрилы, которымъ измѣряются все вообще прочія цѣнности, изъ чего бы таковыя ни состояли — называемые деньгами. Этого-то мѣрилы или денегъ у насъ въ настоящее время тоже нѣтъ; все наше хозяйство располагаетъ ими теперь всего на сумму около 712 милліоновъ, что составляетъ, считая по количеству народонаселенія Россіи, около 10 руб. на душу — цѣфра, въ которую приблизительно обходится у насъ подрабѣтку прокормленіе землекопа въ теченіи трехъ мѣсяцевъ. При скудости количества, и качества нашихъ денегъ не сомнѣемъ твердо въ сдѣлствіе системы, на которой они основаны. Деньги наши и теперь, въ мирное время, стоятъ на нѣсколько процентовъ ниже металлической, представляемой ими единицы, а окончательное устройство крестьянскаго вопроса, уничтоженіе виннаго откупа и другія необходимыя хозяйственно-административныя мѣры могутъ еще болѣе понизить цѣнность нашихъ бумажныхъ денегъ. Положимъ теперь, что теоретическая мечта нашихъ преобразователей сбылась; учредились банки и такіе именно, какихъ они, по преимуществу, желали — землевладельческіе. Положимъ, что землевладельцы получили уже изъ банковъ на сумму цѣны ихъ имѣній закладныя листы или другіе выдаваемые банками знаки, каковую сумму землевладельцы состоятъ должны

KURYER WILEŃSKI

GAZETA

URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.

WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

Cena na miejscu: Roczna rs. 10, Półroczna rs. 5, Kwartalowa rs. 3, Miesięczna rs. 1.
Z przesyłką: Roczna rs. 12, półroczna rs. 6, kwartalowa rs. 3 kop. 50.
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się 17 kop. sr.

T R E S C.

Dział urzędowy. Najwyższe ukazy i rozkazy.— Ustawy ochronki w Kownie.— Ogłoszenie St.-Petersburgskiego jeneral-gubernatora.— Od ministerjum spraw wewnętrznych.
Dział literacki. O pieniądzach.— Dzieciół, Powieść Pauga.— Ustawa o wychowaniu publicznem w królestwie Polskim.— Przegląd pism czasowych.— Rozmaitości.— Wiadomości bieżące.— Bibliografja za miesiąc maj.— Kurs a giełd.— Dziennik Wileński.— Ogłoszenia.

Dział urzędowy.

St. Petersburg, 9 czerwca.

Z BOŻEJ ŁASKI

MY ALEKSANDER P.

CESARZ I SAMOWŁADCA WSZECH ROSJI,
KRÓL POLSKI, WIELKI KSIĄŻE FINLANDZKI,
etc., etc., etc.

Mając na względzie potrzebę zastosowania Naczelnego Zarządu Królestwa Polskiego do nowych instytucyj temuż królestwu Ukazem Naszym z 12 Marca 1861 r. Najmilszemu nadanych, jak niemniej bliższego określenia władzy Namiestniczej i zakresu władzy cywilnej w Królestwie, przy względzie, iż pełnomocnictwem Monarsze Namiestnikom Naszym w Królestwie d. 17/29 kwietnia 1818 r. udzielone, nie odpowiada już obecnym okolicznościom, postanowiliśmy i stanowimy:

Artykuł 1. Namiestnik w przymocie Zastępcy Naszego w Królestwie Polskiem, sprawować tam będzie wszelką władzę z wyjątkiem

Władzy prawodawczej i tych przedmiotów, któreby według istniejących przepisów lub późniejszych rozkazów Naszych do ostatecznej Naszej decyzji były zachowane, jako też tych, któreby ze względu na szczególną ich ważność, przedstawił nam uznał potrzebę.

Art. 2. Utrzymując w Królestwie bezpieczeństwo i porządek, Namiestnik Nasz władzę administracyjną i wykonawczą sprawować będzie za pośrednictwem podległych mu Naczelnika Rządu Cywilnego i Dowódcy wojsk w Królestwie konsystujących. Jest on Głównym Zwierzchnikiem wszystkich władz w Królestwie, jak niemniej i wojska, które zostaje pod jego rozkazami na zasadzie oddzielnego w przedmiocie tym postanowienia.

Art. 3. Namiestnik Nasz jest Prezesem Rady Stanu Królestwa, przeżyduje w Radzie Administracyjnej, ilekroć razy uzna tego potrzebę.

Art. 4. Istniejąca obecnie kancelarja Namiestnika

znosi się i wszelkie interesa administracyjne dotąd przez nią przeprowadzane zwracają się do władz właściwych.

Dla korespondencji w przedmiotach do wyłącznych atribucyj Namiestnika należących, jako też i stosunków zewnętrznych dotyczących ustanawiają się przyboczne kancelarje podług oddzielnego etatu.

Art. 5. Bezpośredni kierunek służby Cywilnej w Królestwie do Naczelnika rządu cywilnego należy. On przeżyduje w Radzie Administracyjnej gdy Namiestnik na niej obecnym nie jest, i głos jego wówczas w razie równości zdań przeważa. Jest członkiem Rady stanu, w której pomiędzy członkami Rady Administracyjnej pierwsze zajmuje miejsce, i bezpośrednim zwierzchnikiem Komisji Rządowych i im współzrzednych władz cywilnych Królestwa.

Art. 6. Protokoły posiedzeń Rady Administracyjnej pod przysięgą Naczelnika rządu cywilnego odbyte, przedstawiają się Namiestnikowi, który władnym jest wstrzymać wykonanie postanowień, w którychby upatrywał ważne niedogodności i takowe niezwłocznie do Naszej decyzji przedstawić.

Art. 7. Postanowienia Rady Administracyjnej w dzienniku praw ogłaszane, podpisem Namiestnika przez naczelnika rządu Cywilnego i właściwego Dyrektora głównego kontrasygnowanymi opatrzone będą.

Art. 8. Naczelnik rządu cywilnego i Rada Administracyjna decyduje wszelkie interesa z tą służbą związane mające, a do ostatecznej decyzji władz istniejących według przepisanych dla nich organizacyj nie należące, z wyjątkiem tych, które do wyłącznej decyzji Namiestnika są zachowane.

Art. 9. Namiestnik Nasz w Królestwie decyduje lub rozpoznaje wszelkie wyższe interesa Stanu i interesa wojskowe.

Do Niego należy.

Ogłaszanie Najwyższych Naszych rozkazów i włas-

О ДЕНЬГАХЪ.

Усиливающийся упадокъ нашего народнаго хозяйства, по мѣрѣ усиленія заботъ о немъ, невольно, возбуждалъ у многихъ, сомнѣніе въ томъ, что точно-ли мы сдѣлали въ последнее время движеніе впередъ, что пробудятся ли наконецъ громадные, но дремлющіе силы Россіи, или наступитъ, можетъ быть, для насъ, новое тысячелѣтіе безмятежнаго покоя. Не знаемъ, какъ могло возникнуть подобное сомнѣніе; развѣ мало возбуждено у насъ въ послѣднее время вопросовъ? Развѣ мало учреждено у насъ въ послѣднее время разныхъ комиссій, и проч... а главное, какіе комиссіи? все люди передовые, ученые; стоитъ только послушать, какъ они говорятъ въ своихъ засѣданіяхъ: все чистѣйшая наука, и притомъ самая новейшая, la plus haute nouveauté англійской, французской и другихъ передовыхъ школъ подается намъ свѣтлословно. Теперь не то, что бывали комитеты во время оно: засѣдаютъ бывало, заперевъ всѣ двери, почти безмолвно слушаютъ, а потомъ подписываютъ записки, составленныя производителемъ дѣлъ и изложенныя обычными казеннымъ слогомъ. Теперь уже не то: все почти дѣлается открыто, такъ что и посторонніе, не ученые гости могутъ присутствовать, могутъ ликовать и восхищаться ученымъ краснорѣчіемъ господъ членовъ и даже прибавить отъ себя словечко, лишь бы оно не противорѣчило взглядамъ гг. членовъ, или, какъ они сами выражаются, — наукъ. За то уже возмѣтѣ любой трудъ подобнаго комитета: что за пышный слогъ! что за богатство ученыхъ терминовъ! такъ, что какой нибудь отсталый бюрократъ только ахнетъ отъ удивленія... Казалось бы, чего намъ еще болѣе нужно? отчего же намъ не превратиться уже въ созданія совершенныя, не принять всему Русскому народу видъ какихъ то Англо-Франко-Германовъ? а выходитъ-нѣтъ, не поддается се реуре ignorant et ingratum... полагая, что умѣніе подражать (Nachahmungsgabe) есть самая достойная, и единственно спасительная его черта и что несомнѣнная масса этого народа не знаетъ еще, чему подражать, ученые наши, будучи вполне знакомы съ новейшими ученіями цивилизованнаго міра, взяли на себя трудъ и заслужили весь русский народъ, впередъ, т. е. по точнымъ слѣдамъ другихъ народовъ.

Нѣкоторые изъ нашихъ экономистовъ преобразователей поступаютъ иногда какъ иное духовенство, которое, если бы только осмѣлились указать на личныя ошибки то-

банку и обязаны ему выплатить съ процентами, въ определенное число лѣтъ.

Что служило мѣриломъ закладныхъ листовъ? деньги; следовательно землевладелецъ долженъ банку, взаимныя получившихъ имъ закладныхъ листовъ, извѣстную сумму денегъ, которую обязанъ выплатить съ процентами — деньги эти и уже конечно не металлическими, которыя теперь уже продаются дорожѣ ихъ номинальной цѣны. Выданные банкомъ землевладельцу закладные листы онъ немедленно продаетъ другому лицу, а по истеченіи полугода или года цѣнность денегъ, по какимъ либо причинамъ, продолжаютъ падать. Между тѣмъ по деньгамъ продолжаютъ измѣрять всѣ прочія цѣнности, при чемъ однако же ничего не теряютъ собственники другихъ цѣнностей, продавая ихъ по проценту, положимъ, на 50 или 60 дорожѣ, смотря по извѣстнымъ, лично-экономическимъ соображеніямъ, а теряютъ развѣ владельцы долго-выхъ обязательствъ или какой нибудь такъ копѣйками получающій, по прежнему, свои 40 руб. съ копѣйками въ третѣ жаслованія. Легко можетъ случиться, что въ подобномъ случаѣ одинъ, другой и третій изъ землевладельцевъ-должниковъ банка, пожелаетъ — тоже на основаніи какихъ нибудь лично-экономическихъ соображеній, — внести всю сумму считающагося на имущество долга единовременно наличными деньгами! Можетъ ли банкъ отказать ему въ принятіи таковыхъ?..... Что же въ такомъ случаѣ получить изъ банка лицо, приобретшее на свои послѣдніе, можетъ быть, трудовыя деньги закладные листы, тогда еще, когда разница между серебряными и бумажными рублемъ была незначительна? Этотъ несчастный могъ бы купить домикъ или участокъ земли и получать съ него проценты, что и на закладные листы, и его собственность уцѣлѣла бы, а теперь онъ долженъ лишиться, можетъ быть, трехъ четвертей своего состоянія за то только, что онъ увлекся указаніемъ ведущихъ насъ именемъ экономической науки, къ совершенно противоположной ей цѣли, по совершенной ихъ неспособности понимать экономическіе симптомы самой жизни. (Продолженіе будетъ).

(*) Мы другой разъ постараемся разъяснить, почему у насъ, по сіе время, не могли образоваться капиталы въ количествѣ хоть сколько нибудь сообразномъ съ нашими производительными силами.

naszym was, którzy ozdobiłi tak wysoką pobożnością i tylu cnotami, powołani jesteście podzielać naszą troskliwość w posród czasów tak bolesnych i walecznej męźnie za dom Izraela, jesteście dla nas pociechą i najświeższą podporą. Dajcie Bóg, aby wśród tego nadmiaru radości, żadna przyczyna zmartwienia i żaloby skąd inąd nas nie zasnuwała! Ale zaprawdę nie możemy odjąć się boleści i niepokoju, kiedy patrzymy na szkody, na smutne i nigdy dość opłakać się niemogące nieszczęścia, które kościół katolicki i społeczność świecką tak okrutnie dręczą i uciśkają z największym dusek uszczerbkiem. Wiedząc dostatecznie wielość bracia, jak nieublagana wojna całego katolicyzmu wypowiedzieli owi ludzie, nieprzyjaciele krzyża Jezusa-Chrystusa, przeciwnicy zdrowej nauki, połączeni między sobą występkiem przemyślnym, nieswiadomością i bluźnieniem, przystępując do przestępstwa, nie przestają podzielać z nami i z całą społecznością, a nawet jeśli można zupełnie je wyrzucić; skazani umysły i serca, napelnieni je najgłębszymi błędami i wydrzeć je wierze katolickiej. Ci przewrotni rzemieślnicy zdrad, ci twórcy kłamstwa, nie przestają wynosić z ochłani ciemności najpotworniejsze błędy czasów dawnych, już tylokrrotnie zbite i zwyciężone przez najmędrze i najuczciwsze pisma, oraz potępione przez najsurowsze wyroki kościoła; nieprzestają występować z nami, odziewając się w nowe i podstępne formy i słowa i rozkrzewiając wszędzie wszelkimi sposobami. Z tą ohydą i prawdziwie szatańską sztuką, plamą i przekręcając wszelką umiejętność; rozlewają na zgubę dusz śmiertelną truciznę, pobudzają wyuzdaną swawoli i najgorszym namiętnościom; wyracają porządek duchowny i społeczny. Usiłują wypęcić wszelkie pojęcia sprawiedliwości, prawdy, prawa, czci i religii; obracają w posmiewisko, lżą i pogardzają naukę i święte prawidła Chrystusa. Umysł wzdraga się i cofa z przerażeniem od najbliższego nawet dotknięcia tych głównych i zaraźliwych błędów, którym ci ludzie w nieszczęśliwych naszych czasach burzą wszystkie rzeczy Boskie i ludzkie. Nikomu z was nie jest tajemne, wielość bracia, że ci ludzie zupełnie niweczą konieczną spójność, która z woli Boskiej jednoczy porządek przyrodzony z nadprzyrodzonym i że społeczność zmieniają, wyracają i obalają znamie właściwe, prawdziwe, prawowite Boskiego objawienia, oraz powagę, ustawę i potęgę kościoła. Dochodzą do takiego zachwiania mniemań, iż nie lekają się bezczelnie zaprzeczać wszelkiej władzy, wszelkiemu prawu początku Boskiego; nie wstydzą się twierdzić, że nauka filozofii i moralności, że prawa cywilne mogą, powinny nawet nie zależeć od objawienia i uchyłać powagę kościoła; że sam kościół nie jest prawdziwą i doskonałą społecznością, zupełnie wolną, że nie może opierać się na własnych i niezmiennie trwałych prawach, nadanych mu przez jego Boskiego nauczyciela; lecz że należy do władzy świeckiej określenie praw kościoła i w jakich obrębach wykonywać je może. Stąd mylnie wnoszą, że władza świecka może wytrącać się w rzeczy należące do religii, w obyczaj i rząd duchowny, a nawet przeszkadzać, aby biskupi i ludy wierne nie miały swobodnych i wzajemnych stosunków z papieżem rzymskim, przez Boga naznaczonym na najwyższego pasterza całego kościoła, a to końcem rozprężenia tej koniecznej i najświeższej jedności, jaka z Boskiego ustanowienia samego Pana naszego, istnieć powinna między członkami ciała Chrystusowego i jego czcigodną głową. Nie lekają się nadto chytrze i fałszywie ogłaszać przed gminem, że studzy kościoła i papież rzymski, powinni być wyzuci z wszystkich praw i z całej władzy świeckiej. Nadto nie wahają się w najwyższej bezczelności utrzymywać, że nie tylko objawienie do niczego nie postuluje, lecz że nawet szkodzi doskonałości ludzkiej, że samo jest niedoskonałem, a więc uległem ciągłemu i nieskończonemu postępowi, który odpowiadać powinien postępowi rozumu ludzkiego. Jakoż ośmielają się wnawiać, że proroczą i cuda wyłożone i opowiedziane w księgach świętych są wymysłem poetów, że święte tajemnice naszej wiary, są wynikłością poszukiwań filozoficznych, że Boskie księgi starego i nowego testamentu, Owoż ci niespokojni zwolennicy przewrotnych dogmatów utrzymują, że prawa moralne nie potrzebują Boskiej sankcji, że prawa ludzkie nie mają konieczności stosowania się do prawa przyrodzonego lub do otrzymywania od Boga mocy obowiązującej; twierdzą, że prawo Boskie nie istnieje. Nadto przeczą wszelkiemu działaniu Boskiemu na świat i na ludzi; zachwale twierdzą, że rozum ludzki bez żadnego względu na Boga jest jedynym sędzią prawdy i fałszu, dobrego i złego; że jest dla siebie samego prawem i przyrodzoną siłą wystarczającą, dla zapewnienia szczęścia pojedynczych ludzi i całych narodów. A gdy najzłotwiej wyprowadzają wszystkie prawdy religijne z wrodzonej siły rozumu ludzkiego, przyznają każdemu człowiekowi pewien rodzaj prawa pierwotkowego, w moc którego może on swobodnie myśleć i mówić o religii, oddawać Bogu cześć i ustanawiać, jakie znajduje być najlepszym według swego widzenia.

Jakoż doszli do tego stopnia bezbożności i bezwstydu, że biją na niebo i usiłują zniszczyć samego Boga. Zaprawdę, w złościwości, która niema nic równego prócz ich głupstwa, nie lekają się twierdzić, że najwyższa Boskość, pełna mądrości i opatrności, nie jest różną od powszechności rzeczy; że Bóg jest tym samym co przyrodzenie, uległy jak ono odmiannom, że Bóg zlewa się z człowiekiem i światem, że wszystko jest tą samą treścią, jest tą samą rzeczą co świat, że zatem niema różnicy między duchem i materją, koniecznością i wolnością, prawdą i fałszem, dobrem i złem, sprawiedliwym i niesłusznym. Nie zaiste niedorzeczniejszego z samym rozumem wymyślić nie można. Obracają w posmiewisko powagę i prawo tak bezczelnie, iż nie wstydzą się mówić, że powaga jest niczem, iż tylko liczba i siła materialna jest wszystkim, że prawo polega na czynach, że powinności ludzkie są marnem słowem i że czyni ludzkie mają moc prawa.

Dodając następnie kłamstwa do kłamstw, szaleństwa do szaleństw, depczą wszelką powagę, wszelkie niezaprzeczane prawo, wszelki obowiązek i powinność, nie wahają się stawiać na miejscu prawdziwego i niezaprzeczonego prawa—prawo fałszywe i kłamliwe przemocy i porządek moralny czynić niższym od porządku materialnego. Nie uznają innej siły, prócz tej, jaka spoczywa w materji. Zakładają całą moralność i szczyty w gromadzeniu bogactw, jakakolwiek bądź drogą i w nasyceniu wszelkich skąpionych namiętności.

Przez te obrzydliwe zasady, podniecają bunt ciała przeciw duchowi; wzmagają i wysławiają ciało, przypisując mu te prawa i te dary przyrodzone, które według ich twierdzeń są zapożnane przez naukę katolicką; pogardzając w ten sposób przestrogą Apostoła, który upomina: „Jeśli żyć będziecie według ciała pomrzecie; jeżeli martwie będziecie ciało przez duch, zachowacie żywot.“ (ś. Paweł do Rzymian rozdz. 8 wiersz 13-ty). Usiłują opowiadać i zniszczyć prawa wszelkiej niezaprzeczanej wierności i w przewrotności umysłu swojego wynieśli jakieś prawo, „wolne od wszelkich ograniczeń“ służące według nich państwu, w którym zachwale twierdzą, że znajduje się źródło i początek wszelkiego prawa.

Ale kiedy bystro i z boleścią przebiegamy te główne błędy naszego nieszczęśliwego wieku, zapominamy przy-

pomnieć wielość bracia, że ci ludzie, prawie niezliczonych fałszów, doskonałe wam znanych, a przy pomocy których, nieprzyjaciele Boga i ludzi, usiłują zawichrzyć i zachwiać społeczeństwo święte i społeczeństwo świeckie. Pomijamy milczeniem obelgi, potwarze, zniewagi tak ciężkie i tak mnogie, które nie przestają ścigać sług kościoła i tę apostolską stolicę. Nie mówimy o tej ohydnej obłudzie, z jaką hersztowie i siacpaci tego buntu i niefadu, zwłaszcza we Włoszech, udają, że pragną aby kościół używał swobody; wówczas gdy ze świętokradzkim zachwalem, w każdym dniu więcej depczą prawa i ustawy tego kościoła, odzierają go z dóbr, przesładają biskupów i duchownych szlachetnie poświęconych swemu powołaniu, więżą i przemocnie wypędzają ze schronień zgromadzeń zakonnych i dzieł poświęconych Bogu, nie cofają się przed żadnym zamachem w doprowadzeniu do haniebnego służebnictwa i uciśku kościoła.

Kiedy tak pożądana obecność wasza, sprawia nam tyle szczególnej radości, sami jesteście świadkami wolności, jakiej dziś używają we Włoszech nasi wielość bracia w biskupstwie, którzy męźnie i wytrwale waleczą walkę Pańską, z głębokim naszym żalem, nie otrzymali pozwolenia przybycia do nas, znajdowania się z nami, towarzyszenia temu zgromadzeniu, czego tak żywo pragnęli, jak nas o tem wiadomością listy pełne względem nas i względem tej świętej stolicy miłości i poświęcenia. Nie widzicie podobnie tu żadnego z biskupów portugalskich i głęboko nas martwi rodzaj trudności, które niedozwolili im przybyć do Rzymu. Pomijamy także wspomnienia smutnych okropności, jakich dopuszczają się zwolennicy tych przewrotnych nauk, ku okrutnemu strapieniu naszego, waszego i wszystkich ludzi uczciwych serca. Nie mówimy o tym bezbożnym spisku, o tych występnych i zwodniczych obrętkach, przez które chcą wyrzucić i zniszczyć władzę świecką tej świętej stolicy. Wolimy przypomnieć tę cudowną jedynomyślność, z jaką wami razem ze wszystkimi wielość bracia biskupami świata katolickiego nie przestaliście nigdy i przez listy do nas przesyłane i przez wasze odesłane pasterkie do wiernych odkrywać i zbijać te zdrady, a razem nauczać, że ta władza świecka stolicy świętej nadana była papieżowi rzymskiemu w szczególności, a także i biskupom, którzy w niej są, aby ten papież rzymski nie będąc poddanym żadnego państwa, ani żadnej władzy świeckiej, spełniał w całym kościele w pełności swej woli najwyższą władzę i powagę, którą Bosko obłożył został przez samego Pana naszego Jezusa Chrystusa, dla przewodniczenia i rządzenia całą ówczarnią Pańską i aby mógł opatrywać największe dobro kościoła, oraz potrzeby i pomyślności wiernych.

Godne opłakiwanie przedmiotów, o których dotąd mówiliśmy wielość bracia, przedstawiają zaiste bolesny widok. Któż bowiem nie widzi, że tyle bezbożnych dogmatów, że tyle kłopotów i wyuzdanego szaleństwa, coraz straszliwiej psują lud chrześcijański, pędzą go na zgubę, napastują kościół katolicki, jego zbawiającą naukę, jego prawa i czcigodne ustawy; jego świętobliwych sług, że rozkrzewiają występki i zbrodnie i burzą samą społeczność świecką.

Co do nas więc, pamiętni na nasz apostolski urząd, pełni troskliwości o duchowne zbawienie wszystkich ludów przez Boga nam poruczonych, ponieważ, że użyjemy słów poprzednika naszego św. Leona, niemożemy inaczej rzadzić tymi, którzy nam są poruczeni, tylko ścigając z gorliwością wiary Pańską tych, którzy gorszą i są gorszymi, tylko niszcząc z całą możliwą surowością ową truciznę w duszach zdrowych, aby dalej się nie szerzyła (List VII do biskupów Włoskich); podnosząc głos nasz apostolski w waszym dostojnym zgromadzeniu, odrzucamy, niewycyśmy i potępiamy wyżej wyrażone błędy, nie tylko jako przeciwne wierze i nauce katolickiej, prawom Boskim i kościelnym, ale też prawu i sprawiedliwości przyrodzonej i wiecznej i zdrowemu rozumowi.

Co do was, wielość bracia, którzy jesteście solą ziemi, stróżami i pasterzami ówczarni pańskiej, upominamy was, coraz mocniej zaklinamy, abyście nie ustawiali z tą cudowną pobożnością i gorliwością biskupią, jakiegoś to dotąd najwyższemu zaszczytem swojego stanu czynili,—chronić najpilniej i najuczciwiej, poruczonych wam wiernych od owych pastwisk zatrutych; abyście nie ustawili waleczyć i zbijać potworną przewrotność owych mniemań, tak słowem, jak pismem. Wszak wiecie, że chodzi tu o najwyższe dobro, ponieważ chodzi o sprawę naszą przenajświętszej wiary, o kościół katolicki, o jego naukę, o zbawienie ludów, o zgodę i spokojność społeczeństwa ludzkiego. Dla tego, o ile to od was zależy, starajcie się oddalać wiernych od zarazy tej plagi, to jest usuwać od ich oczu i z rąk ich zgubne książki i dzienniki, uczyć wiernych świętych przepisów naszej Boskiej religii, upominać i ostrzegać, aby unikali tych nauk niegodziwości, jak ludzkie unikają zwykły zdybania węży. Zwróćcie całą usilność i osobiłą troskliwość na świętobliwe i naukowe wykształcenie duchowieństwa, aby jaskniało wszelkimi cnotami; aby młodzież pleci obój do doskonałości serce w uczciwości, w pobożności i wszystkich cnotach, aby porządek nauk był zbawieniem. Czuwajcie z najwyższą pilnością, aby w nauki i wysokie umiejętności nie wkładało się nie przeciwnego wierze, religii i dobrego obyczajom. Działajcie z męską wytrwałością, wielość bracia, i wśród tych wielkich wstrząsów czasowych niech się odwaga wasza nie chwieje, ale pokrzepieni Boską pomocą, uwiązawszy za niedobryty publikar sprawiedliwości i wiary, ujawniajcie męstwo duchowne, którym jest słowo Boże, nieustawiając stawić czoła usilowaniu wszystkich nieprzyjaciół kościoła katolickiego i tej stolicy apostolskiej; odbijajcie ich pociski i łamać ich natarczywość.

Tymczasem wzmagając wam dni i w nocy oczy ku niebu, nieprzestawajmy wielość bracia, błagać w pokorze serce naszych najgorętszymi modlitwami ojca miłosierdzia; a Bóg wszelkich pociech, jaśniejący światłem w ciemnościach, który z kamieni może wzbudzić synów Abrahama, zaklęty zasługami Pana naszego Jezusa Chrystusa, syna swojego jednorodzonego—poda pomocną rękę społeczeństwu chrześcijańskiemu i świeckiemu, rozpedzi wszystkie błędy i bezbożności, rozjaśni światłem swęj laski umysły zbłąkanych, nawróci je i powoła do siebie, zapewni świętemu kościołowi pokój pożądaną, aby mógł utrzymać dla całej ziemi największą pomyślność, aby mógł na niej wzmacniać i kwitnąć. Dla tem łatwiejszego otrzymania czego pragniemy, weźmy za pośredniczkę przed Bogiem najświętszą i niepokalaną Matkę Boską, dziewicę Marię, która pełna miłosierdzia i miłości dla wszystkich ludzi zawsze wytyczała wszystkie odczyszczenia i której oredowione przed Bogiem, nigdy nie było potrzebniejsze. Wzywajmy też przyczyn tak świętego Józefa, oblubieńca Najświętszej Panny, jako też świętych apostołów Piotra i Pawła, wszystkich mieszkańców niebieskich, nadewszystko zaś tych, których czcimy i wielbimy, jako świeżo wpisanych w poczet świętości. Nim zakończymy naszą mowę,—nie możemy oprzeć się żądzy oświadczenia świadectwa najwyższej pociechy, którą nas przenika korzystanie z waszego przedziwnego współdziałania wielość bracia, którzy przywiązani do nas i do tej stolicy Piotrowej wzięli wierność, pobożność i uszanowanie i spełniając wasz urząd z przedziwną żarliwością, szukacie chwały w największym pomnożeniu chwały Boskiej i zbawienia dusz; wy, którzy w najściślejszej zgodzie dusz waszych

nie przestajecie tak jak wasi wielość bracia biskupi całego świata katolickiego i wierni powierzeni waszej pieczy przynosić wszelkimi sposobami wsparcia i osłody w naszych ciężkich strapieniach i w naszych okrutnych goryczach. Z tych przyczyn, w niniejszej chwili, jawnie i w słowach najserdeczniejszych wynurzamy wdzięczność i miłość, jaką czujemy dla was, dla owych wielość braci i dla wszystkich wiernych. Żadamy, abyście za powrotem do swoich diecezji chcieli w naszym imieniu oznajmić te uczucia wiernym, oddanym waszej pieczy, zapewnić ich o naszym ojcowskim przywiązaniu i udzielić im błogosławieństwo apostolskie, które z głębi naszego serca i życzeniem największej i prawdziwej szczęśliwości, miło nam jest dać i wam wielość bracia i wszystkim wiernym.

Tegoż dnia kardynał Mattei, dziekan św. kolegium odczytał na konsystorzu 9 czerwca, w imieniu wszystkich obecnych biskupów w Rzymie następny adres:

„Najświętobliwszy ojcze,

„Od owego czasu, w którym apostołowie Jezusa Chrystusa, w świętym dniu zesłania Ducha Świętego i umieszczenia Jego boskim popędem oznajmili ludom wszystkim niemal narodów zgromadzonym w świętym mieście i każdemu w jego języku cuda potęgi boskiej; nigdy, jak wierzymy, aż do dnia dzisiejszego, aż do powrotu tej uroczystości taka liczba ich następców nie znalazła się zebrana około wielość braci spadochiercy Piotra, dla słuchania jego głosu, dla wyrozumienia jego wyroków, dla wzmocnienia jego powagi. Owoż, jak nie mogło zdarzyć się słodszego apostołom, wśród niebezpieczeństw rodzącego się kościoła, nad otoczeniem pierwszego namiestnika Jezusa Chrystusa na tej ziemi, świeżo natchnionego Duchem Bożym; tak i dla nas śród obecnych strapien kościoła świętego, nie niema droższego, nie świętszego nad złożenie u stóp waszej świętobliwości całego nadmiaru miłości i uwielbienia, jakimi serca nasze są przepełnione; a razem jedynomyślnego oświadczenia, jakim podziwem przejęci jesteśmy dla wysokich cnót, któremi jaśnieje nasz najwzwyższy pasterz i jak z głębi naszych wnętrzności przylgnęliśmy do tego, co nowy Piotr naucza, co z taką odwagą rozstrzyga i stanowi.

Nowy zapal rozgrzewa nasze serca; ożywniejsze światło wiary rozjaśnia nasze umysły, świętsza miłość ogarnia nasze dusze. Czujemy, że języki nasze drgają temi płomieniami, ta gorąca żądza, dla zbawienia ludzi, jaka zapalała serce Marii, około której znajdowali się apostołowie i która pociągała tychże apostołów do ogłaszania wielkości Boga. Składając więc najwzwyższe dzięki waszej świętobliwości, za pozwolenie w tych trudnych czasach zbliżenia się do jego papieskiego tronu, pocieszenia was w strapieniach i jawnego oświadczenia uczuć nas przenikających, nasze duchowieństwo i ludy, powierzone naszej pieczy, wznosimy jednym głosem i jednym sercem nasze podziwowanie, słuby i życzenia szczęścia. Zżyj długo i szczęśliwie, ojcze święty, dla rządu kościołem katolickim.

Nie ustaw jak to czynisz, osłaniać go swoją mocą, kierować swą mądrością i zdołić cnotami. Przewodnicząc nam jak dobry pasterz, dawaj nam przykład, paś owce i baranki na niebieskich pastwiskach, pokrzepiaj je niebieskimi wodami mądrości, bo ty jesteś dla nas mistrzem zdrowej nauki, ty jesteś środkiem jedności, jesteś dla ludów światłem niewygasłym, przygotowanym przez mądrość Boską, jesteś kamieniem, podstawą samego kościoła, przeciw któremu bramy piekielne nie przemożą. Kiedy ty przemawiasz, Piotra słuchamy; kiedy ty wyrokujesz, jesteśmy Jezusowi Chrystusowi posłuszni. Podziwiamy ciebie w posród tyłu burz i doświadczeń stawiającego czoło pogodzie, serce niezachwiane, spełniającego swój święty urząd w sposób silny i niezwykły.

Ale wśród tylu pobudek uwielbienia, nie możemy powściągnąć się od zwrócenia oczu na smutny widok. Zewsząd zaiste tłoczą się przed umysłami naszymi owe straszliwe zbrodnie, które nędżnie spustoszyły tę piękną ziemię włoską, której najświętobliwszy ojcze jesteś zaszczytem i wsparciem; zbrodnie usiłujące zachwiać i obalić twoje i tej świętej stolicy panowanie, z której wszystko co jest pięknem w społeczeństwie świeckim, spłynęło jak z pierwotnego źródła. Ani trwałe prawa wieków, ani długie i spokojne posiadanie władzy, ani traktaty zaręczone powagą całej Europy, nie mogły odwrócić powszechnego wstrząśnienia z pogardą wszystkich praw, na których aż dotąd istnienie i trwałość państw spoczywały.

Lecz zajmując się tem co nas najbliższej dotyka, widzimy ciebie najświętobliwszy ojcze przed zbrodniami tych przywłaszczycieli, którzy używają swobody za zasłone swych złości, wyzutek z krajów, które cieszyły się sprawiedliwym zarządem przez pieczołowitą i opiekę godności stolicy świętej i całego kościoła. Wasza świętobliwość operowała się z niezwykłą odwagą tym niegodziwym gwałtem; winniśmy złożyć za to najwyższe dzięki w imieniu wszystkich katolików.

Uznajemy bowiem, że władza świecka stolicy świętej jest konieczną i że utworzona została w rzeczywistym zamiarze Boskiej opatrności; nie wahamy się oświadczyć, że w obecnym stanie rzeczy ludzkiej, ta władza świecka jest niezbędnie wymagana dla dobra kościoła i dla swobodnego rządu duszami. Koniecznym jest, aby papież rzymski, głowa całego kościoła, nie był ani poddanym, ani nawet gościem żadnego państwa; lecz aby siedząc na swym tronie i będąc władcą swęj posiadłości i własnego królestwa, nie uznawał innego prócz swojego prawa i mógł w szlachetnej, spokojnej i słodkiej wolności, osłaniać władzę katolicką, bronić, kierować i rządzić całą rzeczpospolitą chrześcijańską.

Któż zaprzeczać zdoła, że w ścieraniu się rzeczy, mniemań i ustanowień ludzkich, potrzebne jest w środku Europy miejsce święte, między trzema ładami dawnego świata, że potrzebna jest stolica dostojna, z którejby kołojno wznosił się dla ludów i państw głos wielki i potężny, głos sprawiedliwości i swobody, bezstronny, wolny od wszelkiego wpływu, którego nie tłumiliby postrach, ani kaził żaden podstęp.

Jakże i w jaki sposób staćby się mogło, aby biskupi ze wszystkich stron świata, przedstawiciele wszystkich ludów i wszystkich krajów, mogli w bezpieczeństwie przybywać dla narad w przedmiotach najważniejszych z waszą świętobliwością, gdyby znaleźli tu jakiegoś kolwiek państwa w tem mieście, któryby mógł nieść w podejrzeniu ich państwowych i sam być przez nich podejrzanym z powodu jakiegokolwiek nieprzyjaźni? Bo jeżeli istnieją obowiązki chrześcijańskie, istnieją też powinności obywatelskie; powinności między sobą nie sprzeczne, ale różne; jakże biskupi mogliby je spełniać, jeśli w Rzymie nie było władzy świeckiej takiej, jaka jest władza papieska, nie ulegała niemu prawu, ale będąca ogniskiem zgody powszechniej, obca wszelkiej dumie ludzkiej, obca wszelkiemu panowaniu ziemskiemu?

Przybyliśmy tu wolni do papieża-króla wolnego, jako pasterze w rzeczach kościelnych jako obywatel oddani dobru i szczęściu ojczyzny, bez ubliżenia naszym obowiązkom pasterskim i obowiązkom obywatelskim.

W tym stanie rzeczy, któż ośmieli się napastować to panowanie tak dawne, oparte na takiej powadze i na takiej potęgze rzeczy? Jakaż inna władza może być z niem porównana, zważywszy nawet tylko same prawa ludzkie,

na których spoczywa bezpieczeństwo panujących i wolność narodów? Jakaż władza jest tak szanowną i świętą? Jakaż korona lub rzeczpospolita może szczyścić się w wiekach dawnych lub nowszych tak świętymi, tak dawnymi i nieetykalnymi prawami? Gdyby te prawa były wzgardzone lub podeptane w tej świętej stolicy, jakież państwa mogły być pewnym zachowaniem swego królestwa, a jaka rzeczpospolita swych posiadłości? Walczysz więc i bojujesz, najświętobliwszy ojcze, bez wątpienia za religię, ale także za sprawiedliwość i prawo, które są między narodami podstawą wszystkich rzeczy ludzkich.

Ale nie do nas należy rozstrzygać się obszernej nad tym ważnym przedmiotem, nie do nas, cośmy słuchali o nim, nie tak słów jak nauk waszej świętobliwości. Głos twój rzeczywiście, podobny do trąby kapłańskiej, obwołał w całym świecie, że: „w osobliwym zamiarze Opatrzności Boskiej, postawiony przez Jezusa Chrystusa jako głowa i środek całego jego kościoła, otrzymał władzę świecką“ (List apostolski 26 maja 1860 r.; allokucja 20 czerwca 1859; encyklika 9 czerwca 1860; allokucja 17 grudnia 1860.) Powinniśmy zatem wszyscy mieć za pewne, że ta najwyższa władza nie spłynęła przypadkowo na stolicę świętą, lecz że nadana jej została przez osobliwe rozporządzenie Boskie, przez długi szereg lat, przez jedynomyślnie przyzwolenie wszystkich państw i że została umocniona i utrzymana przez pewien rodzaj cudu.

Również oświadczyłeś we wzniosłych i uroczystych słowach, że „chcesz usilnie zachować w całości i nieetykalności, strzedz najwyższej władzy świeckiej kościoła rzymskiego, jego świeckich posiadłości i jego praw należących do katolickiego świata; że opieka najwyższej władzy stolicy świętej i ojcowski święty Piotra należy do wszystkich katolików; że jesteś gotów poświęcić raczej życie, aniżeli w czemkolwiek odstąpić od tej sprawy Boga, kościoła i sprawiedliwości“ (encyklika 1 stycznia 1860 r.) Przyklaskując z całego serca tym wspaniałym słowom odpowiadamy, że gotowi jesteśmy z tobą iść do więzienia i na śmierć; blagamy ciebie pokornie, abyś pokornie wytrwał w tem mocnym postanowieniu i w tej stateczności, dając aniolom i ludziom widok duszy niezwykłej i najwyższej odwagi. Wymaga tego od ciebie kościół Jezusa Chrystusa, dla szczęśliwego rządu, którym najwyższa władza świecka została opatrnie nadana papieżem rzymskim. Kościół do tego stopnia czuł, że opieka nad tą władzą do niego należy, że niegdyś w czasie bezpapiestwa stolicy apostolskiej, w posród najstraszliwszych ostateczności, wszyscy ojcowie soboru konstancjińskiego sami chcieli zarządzać posiadłościami świeckimi kościoła rzymskiego, jak tego dowodzą publiczne dokumenta. Żądają tego po tobie wierni chrześcijanie, rozsypani po całej kuli ziemskiej, ciesząc się z naszego swobodnego przybycia do ciebie i z tego, że wolno nam czuć nad sprawą ich sumienia; wymaga na koniec po tobie społeczeństwo świeckie, która czuje, że obalenie twego rządu zachwiałoby jej własne podstawy.

Cóż więc? potępiłeś sprawiedliwym sądem tych ludzi występnych, którzy najechali dobra kościelne; ogłoszłeś za nieważne i nie mogące mieć najmniejszego skutku „wszystko co spełnili“ (allokucja 26 grudnia 1859 r.); zadekretowałeś, że wszystkie ich czynności „są nieprawe i świętokradzkie“ (allokucja 20 czerwca 1859), oznajmiłeś prawnie i sprawiedliwie, że sprawcy tych zbrodni podpadają pod kary i nagany kościelne (list apost. 26 marca 1860). Te ważne słowa ust twoich, te przedziwne postęпки, jest powinnością naszą przyjąć z uszanowaniem i ponowić w tej mierze zupełną naszą zgodę. Bo jak ciało zawsze cierpi razem z głową, z którą połączone jest związkiem członków i spólnym życiem, tak i my koniecznie musimy czuć razem z tobą. Jesteśmy tak złączeni z tobą w twoim bolesnym zmartwieniu, że wszystko co cierpisz i my również cierpimy we wspólniej naszej miłości. Blagamy Boga, aby położył koniec tak niesprawiedliwym wstrząśnieniom, aby wrócił swobodę i dawniejszą chwałę kościołowi, oblubieńcy Syna swojego tak nędżnie odartej i uciśnioniej.

Ale nie dziwimy się, że prawa stolicy świętej są tak zapędnie i nieublaganie napastowane. Już od wielu lat szaleństwo niektórych ludzi doszło do tego stopnia, że nie tylko usiłują odrzucać wszystkie nauki kościoła lub podawać je w wątpliwość, lecz postanowili obalić w samych podstawach prawdę i rzeczpospolitą chrześcijańską. Stąd pochodzą owe bezbożne zamachy częściej umiejętności i fałszywej erudycji przeciw naukom naszym świętych ksiąg i ich boskiemu natchnieniu; stąd owa zdradziecka troskliwość wydarca z opieki macierzyńskiej kościoła, młodzieży i napojenia ją błędami wieku, pozbawiając ją nawet wszelkiego religijnego wychowania; stąd te nowe i zgubne teorie o porządku społecznym politycznym i religijnym, szerzące się wszędzie; stąd ow upowszechniony nałóg w wielu krajach gardzenia powagą kościoła, przywłaszczania praw, zapożyczania jego przepisów, urągania się jego sługom, obracania w posmiewisko jego obrzędów, a szanowania i wywyższania ludzi, mianowicie zaś duchownych, którzy nędżnie odstępują wiary i chodzą drogami zguby. Wielość biskupi i kapłani pańscy wyzuci są z władzy, zmuszeni do wygnania lub wtrącenia ich w kajdany; wloką ich przed sądy świeckie z urągowaniem za to, że wytrwali w wierności swojemu świętemu urzędowi. Oblubieniec Chrystusa jezza wygnane ze swych schronień, zgnębane niedostatkami, lub blizkie śmierci z głodu; zakonnicy muszą mimowolnie wracać do świata; gwałtowne ręce rozciągają się nad świętą ojczyną kościoła; przez niedogodnie książki i dzienniki, przez obrazy, wypowiedziana jest straszliwa i nieustanna wojna, obyczajom, prawdzie, a nawet wstydy.

Ci co dopuszczają się podobnych napaści, doskonale wiedzą, że w stolicy świętej jak w niedobytej twierdzy spoczywa siła i cnota wszelkiej sprawiedliwości i wszelkiej prawdy i że usławiania wrogów roztrącają się o tę warownię; że stolica święta jest strażnicą, z wysokości której przenikliwe oczy najwyższego strażnika z daleka widzą knowane zasadzki i ostrzegają o nich towarzyszy. Stąd wypływa ta nieublagana nienawiść, ta nieuleczona zazdrość, ta namiętna gorliwość rzymski i święta stolicy apostolskiej, oraz zniszczyć je, jeśli to była rzecz możliwa.

Widząc to, a nawet tylko słysząc o tem, najświętobliwszy ojcze, któż od lez powstrzymać się zdoła? Przeniknięcie sprawy sprawiedliwa boleścią, wznosimy oczy i ręce ku niebu, błagając ze wszystkich sił naszych ducha boskiego aby on, który w dniu dzisiejszym pokrzepił i uświęcił, pod powagą Piotra rodzący się kościół, osłonił go, rozszerzył i uwielbił dalszą pod twoją laską pasterską i pod twym berłem. Niech Maria, uroczyscie podziwiona przez ciebie nazwa Niepokalaną, będzie świadkiem naszych słów; niech te święte popioły oredowników kościoła rzymskiego: Piotr i Paweł, niech uwielbione szczytą tyłu papieżów, męczenników i wyznawców, uświęcające ziemię po której chodzimy; niech ci błogosławieni, będą świadkami najwyższy wyrok wpisal w poczet świętych, będą świadkami naszych słów. Powinni oni ze szczególną i nokiową pobudką opiewać się kościołem i zanieść z wysokości swoich ołtarzów do Boga wszechmogącego swoje pierwsze za kościołem prośby.

W ich przeto obecności, my biskupi, aby bezbożność

nie udawała niewiadomości, aby nie śmiała kiedyś prze-
czuć, my potępialiśmy błędy które potępiali, odrzucając
i brzydząc się nowymi i obcymi naukami, które krzewiły
się wszędzie ze szkoda kościoła Jezusa Chrystusa; po-
tępialiśmy i odrzucając świętokradztwa, łupieżstwa i gwałty
nietykalności kościelnej oraz inne zbrodnie popełnione
przeciw kościołowi i Piotrowej stolicy.

Ta protestacja, o której wpisanie do ksiąg publicznych
kościelnych doproszamy się, wyprzedzamy ją w całej szcze-
rości, w imieniu naszych nieobecnych braci, tak tych któ-
rzy w posród tyłu strapieni przemocą zatrzymani w swych
domach płaczą dziś i milczą, jak i tych którzy zatrzyma-
ni ważnymi sprawami lub niesposobnym zdrowiem nie mo-
gli się dziś z nami połączyć. Łączymy z sobą nasze du-
chowieństwo i lud wierny, którzy ożywieni pobożnym u-
wielbieniem i głęboką miłością dowiedli swego przywiązania
do ciebie już to przez ciągłe i nieustające modlitwy,
już przez ofiary świętopietrza, pomnożone z hojną szczo-
drobliwością w tym przekonaniu, że ich ofiary powinny
razem użyć potrzebom najwyższego pastersza i dopomóc
do utrzymania jego swobody.

Sprawa Boże, aby wszystkie ludy porozumiały się mię-
dy sobą dla zabezpieczenia tej świętej sprawy świata
chrześcijańskiego i społecznego porządku!

Sprawa Boże, aby królowie i moiści świata poje-
li, że sprawa papieża jest sprawą wszystkich państw i kró-
lów; spraw Boże, aby ujrżeli dokąd zmierzają zbrodnicze
usilowania jego przeciwników i aby nakonie przedsięwzię-
li stanowcze uchwały!

Sprawa Boże, aby przyszli do upamiętania ci nieliczni
niezłazni duchowni i zakonnicy, co niepomni na swe po-
wołanie, nieposłuszni swym zwierzchności, zuchwale przy-
właszczając sobie powagę kościoła, biegna na swą zgubę!

Oto jest, czego łącząc lzy nasze z twoimi najświętszy
ojcze, gorąco błagamy u Pana i leżąc u stóp twoich, pro-
simy ciebie o tę siłę niebieską, jaką nadaje twoje aposto-
lskie i ojcowskie błogosławieństwo. Niech będzie one ob-
fite, niech hojnie wypłyne z głębi twojego serca, aby nie
tylko rozciągnęło się nad nami, ale nad naszą najmilszą
bracią nieobecną i nad powierzonymi nam wiernymi. Niech
będzie na nasze boleści i na boleści świata pociechą i ulgą,
niech podniesie naszą słabość, niech zapłodzi nasze prace
i nasze uczynki, niech nakoniec prędko sprowadzi na
święty kościół Boży szczęśliwsze czasy. Rzym 8 czerwca
roku pańskiego 1862.

Podpisał 20-tu kardynałów, 4-ch patryarchów, 53-ch
arcybiskupów i 187-miu biskupów.

Ojciec św. odpowiedział: „Uczucia, któreście nam wy-
rażili wielbieni bracia i najmilsi synowie, sprawiły nam
głęboką radość; są one zakładem miłości ku stolicy świę-
tej, a więcej jeszcze głosem i okazałem świadectwem
tego węża miłości, który tak ściśle łączy pasterzów ko-
ścioła katolickiego nie tylko między sobą ale i z tą kate-
drami prawdy; skąd jest oczywiste, że Bóg twórca pokoju
i miłości jest z nami. A jeżeli Bóg jest z nami, któż prze-
ciw nam? Chwała więc, cześć i zaszczyt Bogu! wam po-
kój, zdrowie i radość! pokój wszystkim sercom, zbawienie
chrześcijanom wiernym poręczym waszej pieczy! rado-
ść dla was i dla nich, obyście cieszyli się ze święty-
mi, śpiewając pieśń nową w domu Pańskim na wieki wie-
ków!”

Francja.

Paryż 13 czerwca. Sprawozdania, ogłoszone przez
rozmaite wydziały komisji budżetowej szczegółnie uła-
wiają prace ciała prawodawczego. Ręczone sprawozda-
nia sumiennie sporządzone, w których każdy szczegół był
rozstrzygnięty, zbadany, każdy zbyteczny wydatek wykre-
ślony, doprowadzili budżety do takiego stanu, iż wszelki
dalszy rozbiór stał się już niepotrzebnym. Wyznać na-
leży, wszyscy pracowali najszczerzej; ministrowie podda-
li się wymaganiom zmniejszenia, rada stanu nie upierała
się przy raz uczynionych postanowieniach, a więc lękać
się nie potrzeba ze strony ciała prawodawczego, ani szka-
kania winy w rządzie, ani niewczesności z nim spórów.
Nawet lękać się nie przychodzi, aby rozprawy przeniosły
się na pole polityki ogólnej, bo sprawozdanie komisji
wszystko jasno i dokładnie określiło; słowem wypadek
zwyčajnego budżetu na rok 1863 ci okazuje:

Rozchodu. — — — — — 1,720,271,077. fr.
Dochodów. — — — — — 1,728,631,115.
Przewyżka dochodów. — — — — — 8,340,038.

Dochody zwiększone zostały przez źródła zwyczajnych
przez opodatkowanie pojazdów i koni, przez pobór drugiej
dziesiętnej wojennej, przez ogłątę wpisową, przez pod-
wyższenie ceny papieru ściepłowego i podwyższenie taksy
na cukier.

Budżet nadzwyczajny na tenże 1862-ci rok oblicza
wydatki na 121,114,500 fr., które zaspokojone być mają
ze źródeł wynoszących 121,648,615 franków. Porówny-
wając go z summą początkowo przez rząd wymaganą-
(138,370,000) zmniejszenie zgodnie przyjęte (68,870,000 f.)
i powiększenia żądane przez komisję (17,221,385), otrzy-
mano przewyżkę 151,115 fr.

Okazuje się to z raportu pana Alfreda Leroux. Cho-
ciaż bardzo obszerny, ale jest on doskonale jasny i zaleca
się bezstronnością; niema w nim ani matactwa dla utra-
nienia próżni i zakrycia niedoborów, ani złej wiary w prze-
sądzonych skargach.

Lubo prace izby poselskiej wielce zostały ułatwione
przez komisję, znalazła się wszakże potrzeba przedłużyć
raz jeszcze posiedzenia aż do 10-go lipca. A więc ciało
prawodawcze za miesiąc rozjedzie się, ale posłowie nie
wiele będą mieli czasu na wypoczynek, bo wnet po powro-
cie do domów rozpoczyna się rada powszechna, do których
należą jak członkowie, lub którym przewodniczą jak pre-
zydenci; nie już nie mówiąc o tym, jeżeli nowe wybory po-
wołają każdego z nich do swego obwodu. Zdaje się bo-
wiem, że to nastąpi w październiku, już dziś poczynają
mówić o kandydatach. Pan Thiers ma wystąpić razem
w wielu obwodach, podobnież p. Berryer, ale p. Guizot
miał wyraźnie oświadczyć, że nie chce ubiegać się o po-
sełstwo.

— Dziennik Duch Powszechny ogłasza nastę-
pne wiadomości:

Według listów otrzymanych z Rzymu, rząd papieski
ostrzeżony przez księdza Chigi, iż margr. de Lavalette
przywozi nowe przełożenia, pochodzące wprost od cesarza
miał zalecić przedstawicielowi swojemu w Paryżu, aby
oświadczył komu należy, że odtąd żadne przełożenia dą-
żące do zmiany warunków władzy świeckiej słuchane nie
będą, papież bowiem nie może w żaden sposób a teraz
mniej niż kiedykolwiek zastosować się do żądań cesarza.

Nasz korespondent rzymski uwiadamia nadto, że były
wypracowane trzy projekta adresu do papieża, 1-szy przez
księdza Gerbet biskupa Perpignan, przy współpracowni-
ctwie pana Ludwika Veuillot, zdawał się być nader silnym;
drugi przez księdza Dupanloup, obejmował zresztą po-
chwałę Francji za to, że jej wojska zastąpiły papieżowi
od największych niebezpieczeństw; ale biskupi austriacy
i siedmiogrodzcy nie przyjęli tej redakcji, utrzymując,
iż niemogą dziękować Francji za to, co Austria chciała
najchętniej udzielić stolicy świętej. 3-ci nakoniec napisał
kardynał Wiseman i ten został przyjęty.

Biskupi francuscy chcą temu adresowi nadać naj-
większy rozgłos, postanowili więc za powrotem do swych

diecezji, w listach pasterskich opowiedzieć swym owczar-
nikom co uczynili w Rzymie dla obrony władzy świeckiej
i rozwinąć w nich wszystkie myśli adresu.

Paryż, 14 czerwca. Senat roztrząsał wczoraj pro-
błę wożnych, w której zala się na smutny stan w jaki
wtrąceniu zostali przez nową taryfę sądową. Senat za-
pewne dobrze uczynił, że zwrócił na tę prośbę uwagę, bo
godzi się żałować, że klasa ludzi, którą ich nazwa słu-
ministerjalnych przywiązuje niejako do państwa, narażo-
ną jest na nędzę, ale z drugiej strony, ta poniewierka,
w którą wpadli woźni czyż nie zdaje się wskazywać, że
w obec ulepszeń społecznych, w obec ruchu ekonomiczno-
go i handlowego instytucja wożnych jest zupełnie niezgo-
dna z ulepszeniami postępu. Należałoby więc urządzić
ją zupełnie na innych podstawach.

Monitor Powszechny umieścił w dzisiejszym
swoim numerze, w podwojnym dodatku nowy kodeks ra-
chunkowości rządowej, wypracowany przez komisję zło-
żoną z administratorów i urzędników skarbowych.

Ręczona praca zwróci na siebie zapewne uwagę uczo-
nych, poświęcających się wyłącznie skarbowości.

— Marszałek Canrobert objawił wojskom zgromadzo-
nym w obozie szalońskim, że z woli cesarza obejmują nad
niemi dowództwo.

Najświeższe wiadomości z Chin donoszą, że książę
Kong rozkazał surowo ukarać gubernatora i mandarynow
prowinjii Han-Kowa, za to, iż wielu chrześcijan tam po-
mordowano.

Dnia 15 czerwca. Większa część biskupów i księży
francuskich wróciła już z Rzymu do Marsylii dnia 14-go
czerwca na parostaku Pompei, przybyłym z Civita-
Vecchia.

Generał Montebello razem z małżonką swoją damą pa-
lacową, odjeżdża d. 17-go czerwca do Rzymu.

Dnia 13-go przeniesienie śmiertelnych szczątków
króla Józefa, starszego brata Napoleona I-go, odbyło się
w obecności książąt Karola i Józefa Bonapartych, którzy
towarzyszyli tym zwłokom z Florencji. Minister stanu
marszałek, — gubernator i sztab inwalidów, książę Ga-
brielli, hr. Primoli, hr. Cambaceres, hr. Ornano i inni
znajdowali się przy tym obżędzie.

Paryż 16 czerwca. Wiadomości nadesłane z Me-
ksyku dla rządowej francuskiej dokładniejsze pojęcie,
jaki jest rodzaj oporu, który pokonał przyjdzie. Bez naj-
mniejszej straty czasu zarządzo szepułności sił użytych
w Meksyku na posiedzeniu ministrów, odbytem w sobotę
d. 14 czerwca w Fontainebleau, postanowiono dodać do
budżetu 1862 roku dwa kredyty, jeden 7-miu milionów
na wojsko, drugi 8-miu milionów na flotę, oraz natych-
miast wysłać 10,000 żołnierzy.

W razie nadejścia szczęśliwego biuletynu,
jak wyraził się p. Fould, przedstawiając projekt do
prawa radzie stanu, kiedy część lub całość tego wydatku
stałaby się niepotrzebną, wówczas powyższe kredyty zo-
staną cofnięte i pieniądze wpłyną do skarbu. To zarę-
czenie zbije zarzuty, mogące uczynić się przez niektó-
rych posłów troskliwych o grosz narodowy, niż o chwałę
naszego wojska.

Nowymi posilkami dowodzić będzie generał Forey.

Monitor Powszechny pisze pod dnem 14 czerwca.
Wojska francuskie opanowały po świętnej bitwie wa-
wozy Cumbres, posunęły się bez przeszkody aż do Amo-
zo, tylko o 3 mile od Puebla. Wszędzie ludność naj-
piej jest przyjmowała i niezależnie od miast Cordova i Ori-
zaba, wiele miejscowości, takich jak Chiquihuite, Paso,
Ancho, Paso del Macho i większa część miasteczek pro-
winjii Vera-Cruz oświadczyły się przeciw rządowi Jua-
reza. Oczekiwano, że za zbliżeniem się naszym podobny
ruch okaże się w Puebla i że dopomoże uderzeniu, jakie
generał de Lorencez zamierzał skierować na uzbrojone
stanowisko Guadalupe, zasłaniające miasto. Chociaż nie-
mamy szczegółów, w skutek nieporządku komunikacji
wewnątrz kraju z Veracruz, wiadomo było w tym porcie
15 maja, w chwili odplynienia parostaku Luiziana, z de-
peszy urzędowej generała de Lorencez przesłał dnia
9-o dowódcy floty, że wojsko zajmowało w owym dniu
swoje obozowiska w Amozac na płaszczynie Anahuac
według doniesień pochodzenia meksykańskiego, zamierza-
ne uderzenie było rzeczywiście wykonane dnia 5 maja
z wielką natarczywością, lecz nieosiągnęło celu, gdyż nie-
zdołoby okopów Guadalupe. Odtąd żadna inna utarcz-
ka nie miała miejsca. Rząd cesarski przedsięwziął na-
tychmiast środki względem wysłania do Meksyku zna-
cznych posiłków.

Austria.

Wiedeń 12-go czerwca. Gazeta Kolońska
umieszcza pod napisem: Działalność rządu au-
stryjackiego w Węgrzech, następny list z Wie-
dnia:

Rząd jest w ciężkich kłopotach; sprawy węgierskie
mocniej go dotykają niż się do tego przynaję. Pomyślny
traf oddał w nasze ręce dwa dokumenta dowodzące jego
tajnej działalności. Umysł w Węgrzech odwrócił się
zupełnie od dążeń centralizacyjnych przedsiębioranych
w Wiedniu, a rząd doświadcza ostatnich sił w utworzeniu
dla siebie stronnictwa w Węgrzech. Poruczone hrabiemu
Palfy tę trudną robotę. Rozesłał on do władz i urzędni-
ków wyższych kraju, okólnik wyrażający jego widoki i
żądania, oraz przepisujący drogę, której chciałaby się trzy-
mano.

Instrukcja o sposobach utworzenia stron-
nictwa. Podpisy przyjmować należy tylko od ludzi świe-
tych, odważnych, uczciwych, a nadewszystko pewnych,
posiadających stosunki i dar przekonania.

Ludzi, którzy zajmowali znakomite miejsca na sejmach
lub komitetach należy unikać, ponieważ ci z obawy zej-
ścia na stanowisko podrzędne, zapewne nieraz dać
swego przyzwolenia i ponieważ właśnie o to chodzi, aby
zjednoczyć w jednym celu pierwotnie żywotne i bezstron-
ne, oraz ludzi rozmaitych odcieni, którzy albo ściągają się
z sobą albo przynajmniej nie są między sobą znani mimo
podobieństwa uczuć i aby przez tego usunąć ich, w razie
wyborów i na łonie sejmu od uwiedzenia zręcznych mów-
ców.

Co do ludzi uczuć wątpliwych, myśleć nawet nienależy
o ich pozyskaniu, ponieważ samo podejrzenie o zbieraniu
podpisów, skłoniłoby stronnictwo nieprzyjajne rządowi
do użycia tegoż środka dla zreorganizowania się i rozkrze-
wienia.

Nawet z ludźmi uchodzącymi za pewnych, należy za-
chować następne systematyczne postępowanie: 1) Wyłożyć
potrzebę przejrzenia na sejmie praw 1848, lecz unikając
poruszać zasady. 2) Potrzebę określenia w taki sposób,
w tym przejrzeniu, zasad prawa politycznego, aby przez
wzgląd na nadaną konstytucję krajom dziedzicznym,
cztery główne przedmioty były rozstrząsane wspólnie i po-
zostały pod jednolitym kierunkiem. 3) Potrzebę mienia
stronnictwa któreby zapewniło pomyślny wypadek sejmowi,
oraz przypuszczenie, że rząd sejmowi nie zwoła dopóki
stronnictwo istnieje nie pocnie. 4) Potrzebę karności
w tym stronnictwie i nadania mu kierunku najwyraźniej
wypowiedzianego, a to przez wzajemne na piśmie zobo-
wiązania, inaczej bowiem wielu ludzi zbłąkać się może.
5) Skargi na brak odwagi wielu ludzi dla przyjęcia po-

dobnych zobowiązań, z zamilczeniem tych co już te zobo-
wiązania przyjęli; 6) Warunki pierwszy i drugi mogą
w razie wątpliwości być przedstawione w sposób zawsze
przychylny dla ukojenia umysłów, albo jak środki wi-
chrzenia.

Wówczas dopiero, kiedy to wszystko co poprzedza,
zostanie powoli i dobrowolnie pod ręką uczciwego sło-
wa przyrzeczone, wówczas tekst deklaracji może być oka-
zany jako wzajemne zobowiązanie członków stronnictwa;
tym zaś, którychby to uspokoić mogło, można dodać, że ta
deklaracja jest przeżemnie potwierdzoną. Każdy nowy
zwolennik powinien podpisać osobny w tej mierze papier,
który wnet do mnie odesłać należy; do podpisu dołączone
być winno oznaczenie stanu i miejsca zamieszkania. Człon-
kowie zdolni do wciągnięcia innych do towarzystwa opa-
trzeni być mają w tym celu egzemplarzami deklaracji.

Nowo zaciężnym należy dobrze wrazić, że to stowa-
rzenie powinno być zachowane w tajemnicy aż dopóki
rozkrzewienie jego po całym kraju nie dozwoli jawnie i
bezwzględnie wystąpić do tworzenia tego rządowego
stronnictwa.

Hrabia Maurycy Palfy gubernator Węgier.

Deklaracja mająca się podpisać brzmi następie: „Po-
nieważ jest obowiązkiem każdego Węgry wiernie przy-
wiązanego do swego króla i swojej ojczyzny, pracować
aby koronacja najjaśniejszego panującego króla naszego
została co najprędzej odbyta, lecz ponieważ to nie może
mieć miejsca tylko na podstawie dyplomu koronacyj-
nego mającego się przez sejm wygotować, zobowiązuję
się, dla ułatwienia zebrania się sejmowi pożytecznego w
swych wypadkach działać słowem, piśmie i uczynkiem
pod następnymi warunkami.

1) Aby rząd nie starał się co do Węgier o utrzyma-
nie teorii i zasad wyzwywających Węgry ze służących im
praw, 2-o) aby całość królestwa węgierskiego nie była
nadwerżona, lecz aby ustalenie politycznego stanowiska
Siedmiogrodu, Krocacji i Sławonii względem Węgier zo-
stało zachowane do dalszych rozstrząśnień sejmowi, dopóki
nie zostaną określone stosunki Węgier z całością mo-
narchji.

Pod temi warunkami zobowiązuję się pracować przy-
kładając się do powodzenia wyborów, oraz w danym razie
na łonie sejmowi, aby ten uchylił w artykułach przed kor-
nacyjnych spor o prawa 1848 roku i aby w ich przejrze-
niu szczególnie rozwiązał zadanie prawa publicznego, ze
względem na konstytucję nadaną innym krajom dziedzic-
nym, w taki sposób, aby polityka zewnętrzna, sprawy
wojenne, skarbowe i handlowe, od których zależą po-
myślności i istnienie monarchji, były wspólnie stanowione
i pozostały pod nierozdzielnyim kierunkiem.

Tym końcem zobowiązuję się zbijać wszelkie prze-
ciwne dążności a szczególnie dążności rewolucyjne i po-
zyskiwać dla doświadczenia zamierzonego celu tyłu zdolnych
członków, ile ich będę mógł skłonić do podpisania stosow-
nego oświadczenia.

Do tego wszystkiego zobowiązuję się, zamiast przy-
sięgi, uczciwem słowem.

— Gazeta Dunajska umieszcza dziś następną
udzieloną sobie wiadomość.

Zgodnie z prawem dnia 8 czerwca, sankcjonowanem
przez najjaśniejszego pana zawartą została między mi-
nistrem skarbu a bankiem narodowym konwencja. Na
podstawie tej konwencji rząd uczynił postanowienie,
według którego kredyt ruchomy austriacki i dom banko-
wy barona S. M. Rotszylda, działający także w imieniu
podobnychże domów we Frankfurcie, w Paryżu i w Lon-
dynie, zakupił po cenie 94, oraz za prowizję, 83 milio-
ny stanowiące część 123 milionów obligacji udziałowych
1860 roku złożonych w zastawie bankowi narodowemu.
Otrzymał z tej sprzedaży pieniądze będą tak podzielone,
aby 50 milionów zostały w rozporządzeniu skarbu, reszta
stała ma zaliczyć się kasie bankowej, dla uwolnienia pa-
ństwa od części ciężącego na nim długu 99 milionów.
Piąta część 83 milionów obligacji udziałowych 1860 roku,
to jest nominalna summa 16 milionów złotych będzie
zachowaną na subskrypcję publiczną na rzecz przedsię-
biorców. Wkrótce oczekiwane jest ogłoszenie szczegó-
wych w tej mierze rozporządzeń.

Prusy.

Berlin 12 czerwca. Czytamy w korespondencji
Stern: Z powodu pogłosek o zmianach ministerjal-
nych, twierdzący: że hr. Bernstorff zażąda uwolnienia, a
później wróci do Londynu, wnet po rozwiązaniu sprawy
hesskiej i ratyfikacji traktatu handlowego z Francją. Nie
przestają utrzymywać, że baron Bismarck obejmie po nim
wydział spraw zagranicznych, chociaż inni sądzą, że ta
posada dostanie się dzisiejszemu posłowi w Petersburgu
hrabiemu von der Goltz. Obadwaj ci mężowie stanu są
ludźmi silnej woli i najmocniej pragną przymierza Prus
z Francją i Rosją. Rzecz prosta, że hr. Rechberg krzy-
wo na nich patrzy.

— Berlin 13 czerwca. Komisja budżetowa ma
zamiar doradzać uchwałę kredytów potrzebnych na wo-
jsko według budżetów poprzednich, oraz udzielenie kre-
dytów wyższych tylko w takim razie, jeżeli rząd wniosie
na izbę projekt do prawa stałej organizacji wojska; przy-
najmniej takie są zdania w kołach sejmowych.

Baron Ricasoli bawił tylko dwa dni w Berlinie, do-
kład przybył dla zaradzenia się doktorowi Graefe w chorobie
oczu, lecz nie znalazł go w tej stolicy. Hr. de Lanay
przedstawił pana Ricasoli ministrowi spraw zagranicznych
i towarzyszył mu u lorda Loftusa, oraz u księcia de la
Tour d'Auvergne. W chwili, gdy książę miał go zaprosić
na obiad, baron Ricasoli już wyjechał z Berlina; po-
droż jego nie miała żadnego związku z przyznaniem kró-
lestwa Włoskiego.

Kupiec Otto Langenstrassen z Herfordu stawiony był
d. 6 czerwca przed sądem kryminalnym tego miasta z po-
wodu zaskarżenia go przez majora von Rex o potwarz,
jakoby tenże major wpływał na żołnierzy podczas ostat-
nich wyborów. Major zaprzeczał, iż groził karą żołnie-
rzom, jeśli głosować nie będą według jego woli; ale p.
Langenstrassen dowiódł prawdziwości swych twierdzeń
przez świadectwo 4-ch starszych sierżantów i kilku żoł-
nierzy. Sąd przeto uwolnił go od odpowiedzialności.

— Monitor Powszechny umieszcza nastę-
pny wyjątek z listu pisanego z Berlina o konwencjach
wojskowych:

„Ze złożonego wstępu do projektu do prawa, na sto-
le izby poselskiej pruskiej, dotyczącego się konwencji woj-
skowych zawartych z rządami Kobergsko-gotańskim, wal-
deckim i altenburgskim, okazuje się, że jeżeli umowa
z Altenburgiem nie pociąga za sobą żadnej ofiary pie-
niężnej i jeżeli traktat z księstwem Sasko-Meiningen-
skim wymaga tylko dodatku budżetowego po 1000 tala-
rów na miesiąc, w razie uruchomienia kontyngensu, kon-
wencja z rządem kobergsko-gotańskim wkłada na rząd
pruski nierównie znaczniejsze ciężary. Kontyngens ko-
burgski w czasie pokoju kosztować będzie rocznie od
1400 do 2-ch tysięcy talarów; na pierwsze wydatki uru-
chomienia od 6 do 7 tysięcy talarów; na utrzymanie zaś
na stopie wojennej kontyngensu od 4 do 5,000 tal. na mie-
siąc.

O ile przewidzieć można rzeczne konwencje wywoła-
ją zwaśne spory, zarzucają zaś im, że nie przyniosą żad-
nej korzyści Prusom w zamian za pochłanianie summy,
ponieważ w razie wojny każdy kontyngens wróci do kor-
pusu związkowego rezerwy, do której należy, według obo-
wiązujucej wojskowej konstytucji.

Nie trudno będzie zapewne gabinetowi dowiedzieć, że wpływ
wywierany wprost w skutek tych konwencji na małe
sąsiednie państwa, wart ze strony Prus ofiary kilku
tysięcy talarów, przez wzgląd, że ten wpływ jest przed-
stawieniem zjednoczenia ściślejzego, wybitniejszego i peł-
niejszego znaczenia między Prusami i innymi rządami
drobniejszemi, które zgadzają się wejść z rządem prus-
kim w rokowania. Mówią nawet o nowej umowie mię-
dzy gabinetem berlińskim i kobergskim, według którego
ma być wolno rodakom tego księstwa wchodzić bez prze-
szkody do służby pruskiej i bez żadnych uprzednich for-
malności.

Podobne wypadki potrafią usprawiedliwić gabinet
pruski, sejm nie uczyni z nich przedmiotu rzeczywistych
zarzutów i targować się nie będzie o tak pożądaną przys-
tępowanie drobniejszych krajów, wchodzące w systemat
polityczny, upowszechnienie którego wiąże się istotnie
z przyszłą dolą Hohenzollernskiej korony.

— Posłowie Borsche i Rlotz, wnieśli na izbę poselską
do zagłosowania następny projekt do prawa: My Wil-
helm, i t. d. rozkazujemy na zasadzie 99-go art. konstytu-
cji i za zgodą obudwój izb sejmowych, co następuje.
Art. 1) Budżet uprzedni każdego roku powinien być
przedstawiony izbie poselskiej najpóźniej 1 września roku
poprzedzającego. Art. 2-gi) Minister skarbu obowiązany
jest do wykonania powyższego prawa.

Pobudki tego wniosienia leżą w potrzebie prawnej
pewności, że na przyszłość konstytucyjne przedstawienie
budżetu odbywać się będzie w czasie właściwym.

— G a z e t a K r z y ż o w a dodaje, że posłowie lę-
kają się, iż gdyby teraz zagłosowali budżet na rok 1863-ci
już przedstawiony, izba mogłaby nie być zwołaną w roku
1863-m; idzie więc o odwołanie tej wynikłości i zobo-
wiązanie rządu w drodze prawodawczej do zwołania izb
w 1863, dla zagłosowania budżetu na rok 1864.

Depesze telegraficzne.

LONDYN, poniedziałek 16 czerwca wieczorem.
Na posiedzeniu izby lordów, hr. Russell na zapyta-
nie lorda Nermanby: czy Garibaldi przygotowuje
rewolucyjną wyprawę na Wenecję? odpowiedział, że rząd
włoski wstrzymał to poruszenie, Lord
Brougham ganił rząd turyński i sprawców zamachu.

GENEWA, niedziela 15 czerwca. Na odbytych
świeżo wyborach członków do komitetu, wyznaczo-
nego do przejrzenia konstytucji; zwolennicy niepod-
legli odnieśli zwycięstwo. Wszyscy członkowie
rady stanu spadli. P. Fazy wybrany został w Ca-
rouge, w ogóle wybrano 25 radykalnych.

DREZNO, poniedziałek 16 czerwca. Izba po-
selska jednomyślnie pochwala przystąpienie Sak-
sonji do traktatu handlowego z Francją; to posta-
nowienie zgodne jest z wnioskami sprawozdawcy
komisji.

TURYŃ, poniedziałek 16 czerwca. Minister
skarbu przedstawił dziś izbie poselskiej tymczaso-
wy wykaz budżetu aż do końca 1862 r. Żądał być
upoważnionym do podniesienia ilości bonów skar-
bowych ze 100 na 200 milionów, aż do zebrania
pieniędzy ze sprzedaży dóbr rządowych i duchow-
nych.

TRYEST, niedziela 15 czerwca. Derwisz-pasza
potrafił opatrzyć w żywność Niksiez po zajęciu
walce; stracił jednego paszę zabitego i około 3000
ludzi w zabitych i ranionych; nie mógł jednak do-
trzeć aż do Ostrogu. Doznał porażki w obwodzie
banińskim i został zmuszony cofnąć się do Bileczy,
opuszczając wszystkie wawozy i stanowiska opano-
wane z tak wielkim krwią rozlewem.

BELGRAD, poniedziałek 16 czerwca wieczorem.
We wczorajszej walce zabito trzynastu Serbów i
dwóch Turków. Czekać na zbliżeniową ludność
serbską z okolic. Wojsko tureckie cofnęło się do
twierdzy, w której wybuchnął bunt przeciw paszy,
ponieważ zakazał wojsku nowych napaści.

NEAPOL, poniedziałek 16 czerwca. Chiavone
zaskoczony w sobotę przez wojska królewskie, po-
niósł wielkie straty.

WIEDEŃ, wtorek 17 czerwca. Donoszą z Sem-
lina z dnia dzisiejszego, że miasto Belgrad bombar-
dowane jest przez Turków znajdujących się w
twierdzy.

RAGUZA, poniedziałek 16 czerwca. Czarno-
górzanie napadli na wozy prowadzone przez Tur-
ków między Podgoricą i Spuzem; zabili 200 ludzi,
zabrali żywność i prochy.

PARYŻ, wtorek 17 czerwca wieczorem. Ciało
prawodawcze przyjęło dziś jednomyślnością przed-
stawiony wczoraj projekt do prawa otwierającego
kredyt 15 milionów na wydatki wyprawy meksy-
kańskiej.

TURYŃ, wtorek 17 czerwca. Na dzisiejszym
posiedzeniu izby poselskiej, pan Curizo zapytał mi-
nistrow o zasadzie rozszerzonej pogłoski przez kilka
dzienników, według której Francja oświadczyła się
załatwić sprawę rzymską za ustąpienie sobie wyspy
Sardynji.

P. Rataczy odpowiedział, wyrażając zdumienie
z powodu takiego pytania i odepchnął z największą
mocą tę baśń nie mającą najmniejszej zasady.

Izba potwierdziła udzielone pozwolenie zbu-
dowania drogi żelaznej z Aleksandrii do Bra.

LONDYN, środa 18 czerwca. Zakład Reutersa
podaje następne wiadomości z New-Yorku z d. 9
czerwca:

Stoczono bitwę morską na Missisipi pod Mem-
phis. Flota oderwańców została zupełnie zniszczo-
ną i Memphis opanowane przez związkowych. Za-

częto dobywać Mobile i Charleston; mówią, że zwycięstwo poniesli porażkę pod tym ostatnim miastem.

Jeneral Freemont dał się wciągnąć za Karri-sonburgiem w zasadzkę zastawioną przez generała Jackson; oddział związkowych poniósł wielkie straty. Mówią, że zwycięstwo przemocą zdobyli przejście rzeki James wyżej Richmondu. Straty związkowych w świeżej bitwie pod Richmond wynoszą 7000 ludzi.

BERLIN, środa 18 czerwca. Gazeta pruska ogłasza artykuł o środkach przedsięwziętych przez rząd hesski i mówi kończąc:

W całych Niemczech nie zachodzi najmniejsza różnica zdań co do nieuchronności potrzeby bystrego rozwiązania tej gorącej sprawy. Prusy mniej jak którekolwiek inne państwo mogą spokojnie przypatrywać się widokowi tych obmyślanych wahań się.

Gazeta Pruska ma nadzieję, że te wahania się nie długo potrwać i że nie będzie potrzeby użyć środków wojennych ze strony Pruss, w całości dotąd utrzymywanych, a które dla tego tylko zawieszono, że oczekiwano ze strony kasselskiej większej powolności.

SEMLIN, środa 18 czerwca. Bombardowanie Belgradu ustało dnia wczorajszego od południa. Mieszkańcy wynieśli się z dzielnic wystawionych na ogień. Poddani austriacy przybyli do Semlina na czterech parostatkach. Książę i księżna serbscy wrócili do Belgradu.

SEMLIN, środa 18 czerwca wieczorem. Zawarto rozejm w Belgradzie. Serbowie wnieśli barikady w mieście. Ludność wiejska zbiega się w ogromnej liczbie.

TURYŃ, środa 18 czerwca wieczorem. Na dzisiejszym posiedzeniu izby poselskiej odczytano projekt adresu do króla, w odpowiedzi na adres złożony papieżowi przez biskupów. Rzeczoną projekt objawia postanowienie utrzymania w nietykalności prawa narodu do stolicy podległej innemu państwu, które naród odrzuca. „Słowa, które zabrzmiąły na Watykanie oznajmiły, że wszelki układ jest niemożliwym, — mówi projekt adresu, — te słowa odejmują wszelkie powody do zwłoki, która tak długo doświadczała umiarkowania Włochów. Gdy biskupi odzywają się z żądzą reakcji, gdy zbrodniarze wysyłani z ziemi papieskiej roznoszą spustoszenia po krajach Włoch południowych, Europa powinna przekonać się, że tylko powaga króla wspólnie z ludem włoskim może ułatwić sprawę rzymską.“

Ten projekt adresu został zgłoszony prawie jednomyślnością obecnych członków.

Na témże posiedzeniu wniesiono naznaczenie dnia na interpelację, ściągające się do sprawy rzymskiej. Pan Sirtori popierał do wniesienie, powstał na ministrów, oskarżając ich, że zostają w zależności mocearstw cudzoziemskich. P. Rattazzi odepechnął to oskarżenie i rzekł: „Głośno obstawiamy przy naszych prawach, lecz nie mogą na dzień wielki wynosić rozmaitych dyplomatycznych przejawów międzynarodowych.“

Izba przeszła do porządku dziennego.

U S T A W A

O WYCHOWANIU PUBLICZNYM W KRÓLESTWIE POLSKIM.

DZIAŁ PIERWSZY.

INSTRUKCJA ELEMENTARNA.

ROZDZIAŁ I.

Szkoły Początkowe.

Art. 1. Nim Instrukcja Elementarna w gminach wiejskich i miejskich rozległej rozwinąć, dozwala się duchownym, przełożonym parafii, właścicielom dóbr w swych majątkach i urzędom małych miast otwierać szkoły początkowe, w których dzieci pięci obojęt pierwszą naukę odbierać mogą. O otwarciu szkółek takich winni są oni bezwzględnie donosić rządowi gubernalnemu.

Art. 2. Nauka ta ogranicza się ma do katechizmu, czytania i pisania po polsku, rachunków, a szczególnie pamięciowych, poznania miar i wag w kraju używanych, śpiewania pieśni kościelnych, a w szkołkach żeńskich także do robót z igłą.

Art. 3. Proboszcz wespół z wójtem gminy, posiadacz ziemski wespół z proboszczem, urzędy miast także za współudziałem proboszczów mogą sami wybierać i naznaczać do tych szkółek nauczycieli, takich wszakże, którzy oprócz innych będą świadectwami kwalifikacji do pełnienia tego obowiązku, wydanymi im przez Władzę Edukacyjną, według oddzielnych przepisów, które Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i oświecenia Publicznego określi.

Art. 4. Opatrzenie takich szkółek początkowych w lokal i potrzeby szkolne, jak i oznaczenie odpowiedzialności nauczyciela i nauczycielkom zostawia się górniości osób, które szkoły te formować i otwierać będą.

Art. 5. Wysokość płacy, jak i oznaczenie różnych dogodności w naturze dla nauczycieli i nauczycielki, zależne ma od dobrobytu z nimi ugody. W żadnym jednak razie płaca ta w gotówce nie może być niższa od 60 rs. rocznie.

Art. 6. Gminy niemieckie po miastach i wsiach, mogą także otwierać i urządzać takie same szkoły, obmyślwszy ich utrzymanie, jak w Art. 4 i 5 powiedziano.

Art. 7. W szkołkach początkowych greko-uniękich i niemieckich, do których nauczyciele nie inni, jak tacy, o jakich wyżej w Art. 3 powiedziano, mogą być mowa, do głównych przedmiotów nauki w Art. 2 wyrażonych, dodają się: w pierwszych nauka czytania po staro-słowiańsku, w drugich nauka czytania i pisania po niemiecku.

Art. 8. Rady powiatowe mogą wglądać w stan takich szkółek, czuwając nad ich dobrym bytem i powiększeniem ich liczby, i corocznie składać Komisji rządowej wyznau religijnych i oświecenia publicznego bezpośrednio szczegółowe wiadomości o ich liczbie, użyteczności i wpływie na oświecenie ludu, czyniąc zarazem wnioski o zmiany w ich urządzeniu, jakich potrzeba cznie i doświadczenie wskazuje.

ROZDZIAŁ II.

Szkoły Elementarne Rządowe lub Gminne.

Art. 9. Dotychczasowe szkoły Elementarne Rządowe, tak jednoklasowe po wsiach i miasteczkach, jak i dwuklasowe po mniejszych i większych miastach egzystujące, zostawiają się co do kosztów na ich utrzymanie, aż do dalszego rozporządzenia, na zasadzie dotychczasowych etatów.

Art. 10. We wszystkich jednak takich szkołach rządowych, tak jedno-, jak dwu-klasowych, przy formowaniu nowych etatów, płaca nauczycieli podwyższoną być ma tak, ażeby oprócz mieszkania, opłaty i ogrodu, nie była niższa od 60 rs. rocznie.

Art. 11. Formowanie etatów i rozkładu mającej się wnoszącej opłaty powierzono im do etatów dozorowi szkolnemu miejscowemu, którego skład i atrybucje Art. 20 niniejszej Ustawy określa.

Art. 12. Szkoły Elementarne rządowe jednoklasowe, oprócz tych, jakie są, otwierane być mają stopniowo i w miarę możliwości we wsiach kościelnych, urzędowych kolonijalnych, odczynszowanych i pańszczyźnianych, a obok tego w miastach. Szkół Elementarnych po winno z czasem być tyle, ile jest gmin, tak, aby w każdej gminie urzędowa była przynajmniej jedna szkoła, do którejby wszystkie dzieci, bez wyjątku, uczęszczać mogły. W gminach większych, może być urzędowych szkół dwie i więcej, w miarę możliwości i potrzeby.

Art. 13. Szkoły Elementarne Rządowe dwuklasowe otwierane i urządzone być mogą po większych wsiach i miasteczkach rolniczych, a także w miastach i w miasteczkach fabrycznych, przemysłowych i handlowych, gdzie okaże się tego potrzeba.

Art. 14. Równie właściciele wiejskie, jak i gminy miejskie, mogą objawiać w tym mierze swe żądania, które uwzględnione być powinny, jeśli przytém obmyślą pomieszczenie dla takiej szkoły i placę dla 2-go jej nauczyciela.

Art. 15. Jako fundusz na utrzymanie Szkół Elementarnych Rządowych, tak jedno-, jak dwuklasowych, według etatów normalnych, jakie dla tych szkół ułożone zostaną, podwyższa, się podatki:

a) podłomne i połączone z nim opłata szarwarkowa w stosunku 15%;

b) od procedurów, konsensusów, od szynłów i kanonów, od zarobków po miastach, w stosunku 15%;

c) opłaty wnoszone przez oficjalistów i służących, w stosunku 15%.

Nowe te podatki będą wprowadzane stopniowo i pobierane od mieszkańców tych tylko gmin, w których otwierane będą Szkoły Elementarne.

Art. 16. Skarb ma przyjąć z pomocą do uposażenia Szkół Elementarnych w takiej części, jaką postanowienie Rady Administracyjnej na wniosek Komisji Rządowych wyznau religijnych i oświecenia Publicznego oraz Przychodów i Skarbu oznaczy.

Art. 17. Na pobudowanie domów szkolnych po miastach, użyty być może fundusz z sum remanentowych miast, za osobem na każdy raz postanowieniem Rady Administracyjnej.

Art. 18. Wszystkie Szkoły Elementarne w Art. 15 i 16 oznaczone, składane być mają w Kasach Powiatowych, gdzie pod kontrolą Rad powiatowych do dyspozycji rządów gubernjalnych pozostawiane będą.

Art. 19. Kalendarzowa pozostałość od potrzeb szkół oszczędzona, ma być przy końcu roku odsyłana do banku i stanowić ma remanent Szkół Elementarnych każdego powiatu oddzielny, i na potrzeby tylko szkół tegoż powiatu użyć się mogący.

ROZDZIAŁ III.

Opieka i Zarząd Szkół Elementarnych.

Art. 20. Wszystkie Szkoły Elementarne rządowe, tak jednoklasowe jak i dwuklasowe oprócz szkół Art. 72 poniżej wskazanych, wgląda się z pod zwierzchnictwa i zawiadywania dyrektorów gimnazjów i zwierzchników Szkół powiatowych, a poddane być mają:

a) Bezpośrednio opiece i zawiadywaniu dozorcy Szkolnego miejscowego, który się składa:

z wójta gminy lub jego zastępcy,

z proboszcza i dwóch członków wybranych przez posiadaczy nieruchomości w gminie.

Przydującym w dozorze Szkolnym ma być w ogóle duchowny parafii. W miasteczkach i miastach większych dozorę Szkolny miejscowy składa się: z burmistrza lub prezydenta miasta, jednego członka magistratu lub rady miejskiej, gdzie się ta znajduje, z dwóch członków gminy i duchownego, jako przydującego. Tak we wsiach jak i w miastach przydującym w dozorze Szkolnym winien być przedstawionym do zatwierdzenia rządowi gubernalnemu, który w razach szczególnych może przeznaczyć na przydującego innego członka a nie duchownego parafii.

b) Pośrednio opiece rad powiatowych, które mają prawo wglądać w stan Szkół Elementarnych, czynić swe uwagi dozorowi Szkolnemu miejscowemu i podawać wnioski swe tak rządowi gubernalnemu, jak Komisji rządowej wyznau religijnych i oświecenia Publicznego, dotyczące stanu Szkół, ich potrzeb i zmian dających do ich ulepszenia, tak pod względem pedagogicznym, jak i pod wszelkimi innymi.

c) Wszystkie Szkoły Elementarne tak rządowe, jak i prywatne, tak miejskie jak i wiejskie, gdzie będą osobne, podlegają rządowi gubernalnemu. Raporta więc dozorcy Szkolnego miejscowego, tak roczne o stanie Szkół, jak i nie terminowe, dotyczące się potrzeb Szkół, wypadków, jakie w niej zaszły mogą, zmiany i nominacje nauczycieli, podawane być mają do rządu gubernalnemu, który albo sam, według danych sobie atrybucji, albo za odniesieniem się do inspektora Szkół Elementarnych i do Komisji rządowej wyznau religijnych i oświecenia Publicznego, wyda swe zarządzenia i żądania dozorcy Szkolnego załatwi. Rząd gubernalny może delegować urzędników do Szkół Elementarnych każdego razu, skoro uzna potrzebę tego.

Art. 21. Ani dozorę Szkolny miejscowy nie może przedstawiać, ani rząd gubernalny zatwierdzać i przypuszczać do pełnienia obowiązków nauczycielskich, osób nie mających potrzebnej kwalifikacji. Komisja rządowa Wyznań Religijnych i oświecenia Publicznego, kwalifikacje te osobom urzędnikom oznaczy, oraz rozwinięte atrybucje władz, którym Szkoły Elementarne podlegać będą, sposób ich corocznego lub częstszego zwiedzania, oraz Instrukcje dla nauczycieli, również pod względem ich subordynacji, jak i sposobu nauczania.

ROZDZIAŁ IV.

Przedmioty wykładu w Szkołach Elementarnych.

Art. 22. We wszystkich Szkołach Elementarnych jednoklasowych cały kurs nauk obejmować ma:

a) Pacierz i naukę katechizmu właściwego wyznania, z opowiadaniem i Historji św.

b) Rozmowy, opowiadania i objaśnienia rozmaitych przedmiotów, dla podania dzieciom najprostszych i wiadomości o ich ukształceniu ich umysłu i serca.

c) Czytanie po polsku nie tylko książek drukowanych ale i pisma.

d) Pisanie po polsku, o ile możności ortograficznie.

e) Cztery pierwsze działania arytmetyczne, tak na tablicy, jak szczególniej pamięciowo, z wyczerpaniem miar, wag i pieniędzy w kraju używanych, i rozwijaniem przykładów z liczbami mianowanymi, odpowiednio do codziennemu życiu uczących się.

f) Śpiew kościelny.

Art. 23. We wszystkich szkołach jednoklasowych cały kurs trwać ma najniżej lat 4, a najwyżej 5 i dzieci do szkół takich przypuszczane nie będą jak tylko od 7 roku ich wieku.

Art. 24. Po przeciągu lat, które rada administracyjna osobnym postanowieniem oznaczy i według prawideł, które przepisze, rzemieślnicy w przyjmowaniu terminatorów, cechy w ich wywołaniu, obowiązane będą wymagać świadectwa z ukończonej Szkoły Elementarnej.

Art. 25. Szkoły Elementarne dwuklasowe, o których w Art. 13 i 14 powiedziano, mają mieć dwóch nauczycieli. Będą one rolnicze lub techniczne. W szkole rolniczej, oprócz zwyczajnego kursu klasy I, który Art. 22 określa, w klasie II wyłożony być ma:

a) Dalszy ciąg wglądu na nauki religij i moralności.

b) Czytanie po polsku nie tylko druków, ale i pisma z opowiadaniem i zadaniami sprawy z rzeczy czytanych.

c) Wprawa w pisanie biegle i ortograficznie.

d) Rachunki na tablicy i pamięciowe z wyłożeniem działań z liczbami różnorodnymi.

e) Wiadomości o gospodarstwie i ogrodnictwie.

f) Rysunek figur prostych i maszyn gospodarskich.

g) Najprostsze i najbardziej używane wzory rejestratury gospodarskiej.

h) Początki geografji królestwa z oznaczeniem gleby i stopnia gospodarstwa w różnych okragach.

i) Śpiew kościelny.

Art. 26. W szkole technicznej, oprócz nauki i objętej planem klasy I i tego co w klasie II szkoły rolniczej pod lit. a, b, c i d wyrażono, wyłożone będą:

a) Język niemiecki, gdzie tego gmina niemiecka zażąda.

b) Pierwsze zasady geometrii i mechaniki, z kreśleniem figur maszyn najprostszych i oswajaniem z maszynami bardziej złożonymi.

c) Najprostsze techniczne sposoby i wiadomości w różnego rodzaju przemysłu, w miarę miejsca, gdzie będzie szkoła.

d) Pierwsze początki buhalterji i wzory książek rachunkowych, jakie się prowadzą w fabrykach.

e) Początki geografji królestwa, z wyszczególnieniem miejsc, gdzie i jaki przemysł kwitnie, tudzież gdzie wyroby fabryczne najlepiej się zbywają.

f) Śpiew kościelny.

Art. 27. Wszystkie Szkoły Elementarne dwuklasowe, jakie dziś są, według powyższego planu na rolnicze lub techniczne przeorganizowane być mają.

ROZDZIAŁ V.

Szkoły Elementarne żeńskie.

Art. 27. Szkoły jednoklasowe żeńskie, tak rządowe jak i prywatne urządzone być mają w wykładzie nauk według planu Art. 22 oznaczonego, z dodaniem tylko robót kobiecych.

Art. 28. W tych miejscach, gdzie się da urządzić oddzielną szkoła żeńska dwuklasowa, to oprócz tego wszystkiego, co wyuczonem zostanie w klasie I, jak artykuł poprzedzający przepisuje, w klasie II-jej wyłożone być mają:

a) Dalszy ciąg wykładu nauki religij i moralności.

b) Czytanie po polsku i pisanie biegle i ortograficznie.

c) Rachunki na tablicy i pamięciowe.

d) O uprawie ogrodów warzywnych.

e) O uprawie, przygotowaniu lnu, konopi i bieleńiu nici i płócien.

f) O obchodzeniu się z mleczem, w przygotowaniu zapasów spiżarnianych, s leniu ogórków, męsowa i t. d.

g) O sposobach przygotowania najróżnorodnych potraw, a ztąd o poznaniu takich roślin, które są zdrowo skodliwe i trujące.

h) Najprostsze i najpraktyczniejsze wzory utrzymywania rachunków domowych.

i) Najpierwsze wiadomości z geografji królestwa.

k) Dalsza kontynuacja robót z igłą i drutami i wprawa w przykrawianiu bielizny, kaptanów, sukienek i t. d.

ROZDZIAŁ VI.

Szkoły Elementarne innych wyznań.

Art. 29. Szkoły Elementarne, tak jednoklasowe, jak i dwuklasowe niemieckie, także szkoły greko-uniękie, we wszystkich stawią się na równi ze szkołami katolickimi i jednakowym jak te ostatnie poddają się przepisom. Mają one być pod opieką dozorów szkolnych miejscowych i rad powiatowych, a pod zawiadywaniem

rządu gubernalnemu, Inspektora Szkół Elementarnych i Komisji rządowej Wyznań Religijnych i oświecenia Publicznego. Członkami dozorcy tych szkół będą: Pastor miejscowy lub duchowny greko-unięki.

We wszystkich szkołach takichowy język wykładowy ma być polski i plan nauk zgodny z planem powyżej w Art. 22 i 25 oznaczonym. Tak w szkołach niemieckich jak również greko-uniękich, w pierwszych, nauka religij wykładać ma być w niemieckim języku, i nauka czytania i pisania po niemiecku według do planu przedmiotów wykładowych; w ostatnich zaś, to jest w greko-uniękich nauczane będzie czytanie po Staro-Słowiańsku.

Art. 30. Szkoły zbyt przepelnione, mogą ni wniosek Dozoru szkolnego miejscowego, za opinią rządu gubernalnemu i za decyzją Komisji rządowej Wyznań Religijnych i oświecenia Publicznego być porozdzielane na mniejsze jedno lub dwuklasowe, z klasą 2-ą techniczną lub przygotowawczą.

Art. 31. Szkoły religijne wyznań Ewangelicko-Augsburskiego i Reformowanego, czyli tak zwane kantoraty, pozostają na dawnej zasadzie wyłącznie w zawiadywaniu ich konsystorzów.

Art. 32. Dzieciom starożytnych nie jest wzbronionem uczęszczać na równi z dziećmi innych mieszkańców Królestwa do Szkół Elementarnych, co do osobnych zaś szkół wyznania Mojżeszowego, wydanem będzie oddzielne postanowienie.

ROZDZIAŁ VII.

Szkoły Elementarne z klasą przygotowawczą.

Art. 33. Po miastach większych i mniejszych, w miarę uznanej potrzeby, urządzone być mają przy Szkołach Elementarnych, klasy przygotowawcze.

Art. 34. Szkoły z klasą przygotowawczą podlegają tym samym przepisom i zależą od tychże samych władz, co inne Szkoły Elementarne jedno i dwuklasowe.

Art. 35. Po dostatecznym uposażeniu w klasie I-jej szkoły jednoklasowej, dzieci postępujące do klasy przygotowawczej mieć będą wykładowe:

a) Naukę religij i moralności.

b) Czytanie po polsku druków i pisma, z poznaniem części mowy, i wprawa w deklinację i konjugację polskimi.

c) Pisanie po dyktowaniu i ortograficznie tak na tablicy, jak i na papierze.

d) Czytanie po rosyjsku i po niemiecku.

e) Czytanie po łacinie, a także naukę deklinacji rzeczowników i przymiotników i konjugacji słów s u m.

f) Z geografji o kuli ziemskiej z obeznaniem co ląd i morze, co rzeka, jezioro, góry, przykład i t. d.

g) Z arytmetyki, wprawę zupełną w pierwsze cztery działania z liczbami prostymi i mianowanymi;

h) Rysowanie na tablicy od ręki figur geometrycznych biegle, śmiało i foremnie.

Art. 36. Każda taka klasa przygotowawcza będzie miała oddzielnego nauczyciela, który po przedstawieniu Dozorcy Szkolnego miejscowego i zyskaniu przychylnej opinii rządu gubernalnemu, przez Komisję rządową Wyznań i oświecenia publicznego zatwierdzonym będzie.

Art. 37. Dozwala się Dozorcom szkolnym miejscowym od każdego ucznia tej klasy pobierać najwyżej po 1 rs. miesięcznie na płacę nauczyciela i najem lokalu, to ostatnie w takim razie, jeżeli klasa ta przy szkole rządowej jedno-klasowej pomieścić się nie da.

Art. 38. Takież klasy przygotowawcze dozwala się otwierać i osobom prywatnym, dostatecznie wykwalifikowanym, nie inaczej, jak za zezwoleniem Komisji rządowej Wyznań religijnych i oświecenia publicznego i na przedstawienie Dozoru szkolnego miejscowego.

Art. 39. Nauczyciel taki prywatny może urządzić i otworzyć klasę dwie lub tylko jedną. Pierwsza powinna obejmować wykład po Art. 32 oznaczony, druga być właściciela klasy przygotowawczej, który plan Art. 32 wskazuje. Nauczyciel taki w żadnym razie nie może żądać opłaty wyższej jak 1 rs. 50 kop. od jednego ucznia na miesiąc i na równi z innymi Szkołami Elementarnymi polegać ma opiece Dozoru Szkolnego miejscowego i zawiadywaniu rządu gubernalnemu.

ROZDZIAŁ VIII.

Szkoły Rzemieślniczo-Niedzielne i Handlowe.

Art. 40. Szkoły Rzemieślniczo-Niedzielne po miastach i miasteczkach przy Szkołach Elementarnych znajdujące się, aż do dalszego ich urządzenia przez Komisję rządową Wyznań religijnych i oświecenia publicznego, zostawiają się w dotychczasowym swym stanie pod opieką Dozoru szkolnego miejscowego i pod zarządem magistratów miejskich.

Art. 41. W szkołach Rzemieślniczo-Niedzielnych wykładowe być mają:

a) Nauka Religij i moralności;

b) Czytania i pisanie po polsku;

c) Rozmowy i objaśnienia dotyczące się rzemiosł i kunsztów;

d) Dwa pierwsze działania arytmetyczne i rachunek pamięciowy. Wykład przedmiotów później rozszerzonym być może.

Art. 42. Do godzin niedzielnych, w które terminatorowie do szkół uczęszczają, w miarę możliwości dodane być mają godziny wieczorne w ciągu tygodnia. Skłanianie rzemieślników do poświęcenia tych godzin dla dobra i kształcenia terminatorów zostawia się górniości dozorów szkolnych miejscowych i magistratów miejskich.

Art. 43. Urządzenie dotychczasowe szkół Rzemieślniczo-Niedzielnych warszawskich, co do oddziałów pozostawia się bez zmiany. W oddziałach tych wykładowe być mają:

a) W oddziale 1-m przedmioty wylenczone Art. 41;

b) W oddziale 2-m do poprzedzających dodane być ma: dalszy ciąg czytania i pisania po polsku, pozostałe dwa działania arytmetyczne i rachunek pamięciowy;

c) W oddziale 3-m przybywa: dalsza wprawa w czytanie i pisanie po polsku, z opowiadaniem rzeczy czytanej i opisywaniem przedmiotów bliżej ich obchodzących; z arytmetyki o liczbach różnorodnych i początki o ułamkach.

d) W oddziale 4-m arytmetyka do reguły trzech włączając; geometria w zakresie rzemiosł i kunsztów; wiadomości z nauk przyrodzonych i chemji również w zakresie rzemiosł i kunsztów.

Art. 44. Szkoły Rzemieślniczo-Niedzielne warszawskie będą pod opieką magistratu i rady miejskiej miasta Warszawy, a pod bezpośrednim zarządem inspektora Szkół Elementarnych.

Art. 45. Dodanie godzin wieczornych i skłanianie rzemieślników do posyłania w ciągu tygodnia terminatorów na te godziny zostawia się górniości magistratu i rady miejskiej.

Art. 46. Szkoły handlowe: warszawska, lubelska i Płocka zostawiają się w dotychczasowym składowie.

Art. 47. W miarę potrzeby Rada administracyjna Królestwa, na wniosek Komisji rządowej Wyznań religijnych i oświecenia publicznego, rozporządza: może podniesienie w swym znaczeniu szkół handlowych i rozszerzenie w nich wykładu przedmiotów, odpowiadających ich przeznaczeniu.

Art. 48. Szkoła Handlowa warszawska zostaje pod opieką magistratu i rady miejskiej, a pod bezpośrednim zarządem komitetu, złożonego z inspektora Szkół Elementarnych i dwóch kupców miasta Warszawy, przez radę miejską wybranych.

Art. 49. Szkoły Handlowe w Lublinie i Płocku, a także inne takie szkoły, gdzie z czasem powstaną, zostawiają być pod opieką magistratów i rady miejskiej, a pod bezpośrednim zarządem komitetu, złożonego z prezydenta miasta i dwóch kupców przez radę miejską wybranych.

Art. 50. Równie w Warszawie jak i w innych miastach, gdzie szkoły handlowe powstaną: zostawia się górniości opieki i komitetów zarządzających, aby do godzin niedzielnych jeszcze i godziny wieczorne w dniach powszednich dodane były.

Art. 51. Wszystkie przedstawienia opieki szkół handlowych i komitetów zarządzających, tak o potrzebach szkół, jak i o rozszerzeniu planu nauk i nominacji nauczycieli, również raporta terminowe o stanie tych szkół podawane być mają wprost do komisji rządowej Wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

ROZDZIAŁ IX.

Szkoła Majstrów mularskich i ciesielskich.

Art. 52. W budynku, w którym pom

ROZMAITOŚCI.

— P. Voisin, naczelny inżynier kierujący robotami kanału przez miedzymorze Suez, złożył zarządowi towarzystwa akcjonariuszów sprawozdanie, w którym znajdujemy zajmujące szczegóły o biegu robot nad kanałem. Roboty w roku przeszły miały na widoku osiągnięcie podwójnego celu. Chodziło najprzód o to, ażeby do jeziora Timsahskiego przez wyniosłość el-Guirs wykopac rów dla spuszczenia wody, a powtóre usiłowano połączyć tę miejscowość z punktem środkowym Delty za pomocą kanału z wodą słodką nilową. Największą trudność stanowiło przekopanie wyniosłości Guirs, czego niemożna było dokonać ani machinami, ani licznymi robotnikami, wręcz nim się zabezpieczy łatwość dostarczania żywności i przedmiotów niezbędnych do prowadzenia pracy. Z tego powodu przystąpiono najpierw do wykopania linii pomiędzy Port-Saïdem a północną wysokością el-Ferdan, tudzież do prowadzenia kanału z wodą słodką. Ten ostatni poczynił się od Raz-el-Couade i przecinał wyniosłość płaszczyzną, na której w przyszłości ma być wzniesione miasto Timsah; długość jego wynosi 34,335 metrów, spadek $\frac{1}{2}$ metra, szerokość dna 7 $\frac{1}{2}$ metra, szerokość na powierzchni wody 12 $\frac{1}{2}$, a głębokość 1 $\frac{1}{2}$ metra. Skoro jedno i drugie zostało dokonane, przystąpiono do najważniejszej w tym przedsięwzięciu czynności, t. j. do przekopania el-Guirs. Kompanja, która dotąd używała do robot od 3 do 10 tysięcy ludzi, obecnie utrzymuje tu całe wojsko robotnika, składające się z 20,000 ludzi i zapewne dla pociętu tej liczby jeszcze podwoi. Po przekopaniu el-Guirs praca pójdzie znacznie łatwiej i szybciej; albowiem skoro komunikacja pomiędzy morzem Sroczennym i Timsahem zostanie ustalona, pozostanie tylko przedzielić rów wschodni do Suez, a kanał z wodą słodką do morza Czerwonego, na co, jak zapewniają, potrzeba będzie nie więcej roku pracy. Głównym ogniskiem robot w chwili obecnej jest Port-Saïd. Tu spływa groble, kopia basen przystani, budują domy mieszkalne i warsztaty. Zakład budowy machin, leżarnia, kuźnia, tartak, stolarnia, ciemielnia, kotłownia, umieszczone są na stłakach i we wszystkich pracach wrze zapalczywie. Port-Saïd wygląda na miasteczko z przedmieściem nakształt osady arabskiej; ludność jego składa się z 1000 Europejczyków i około 3,000 tubylców. Przez ciąg roku od marca 1861 do tegoż czasu 1862 r. zawiązało tu 260 statków, pomiędzy którymi było 155 należących do towarzystwa utrzymującego roboty. Ładunek tych statków, składający się prawie wyłącznie z żywności i przedmiotów potrzebnych do prowadzenia robot, wynosił 40,000 tonn ciężaru.

— Król państwa murzyńskiego Dahomey w Górnej Gwinei zdobył niedawno miasto Ishaga; spaliwszy je do szczytu, 1000 mieszkańców pościł głowy, a 4000 uprowadził z sobą w niewolę. Szkoda że między ofiarami tej okropnej rzezi ani między jeńcami wojennymi nie ma żadnego Anglika. Możeby wówczas krążąca w tych wodach eskadra angielska odebrała rozkaz pomśzczenia się oburzającą ludność zbrodni, które się dzieją i powtarzają od niepamiętnych czasów.

— Przed pięć laty osadzony był w więzieniu czcigodny człowiek, p. Green, pastor pochodzenia murzyńskiego. Wyrok skazujący go na dziesięcioletnie więzienie stanowił ten, że w dziedzinie rzeczy należących do szanownego pastora, znalazłono egzemplarz „Chłaki ojca Toma”. Prośby i zabiegi wielu osób celem oswobodzenia czarnego kaznodziei, nieprzyniosły żadnego skutku, i nie-szczęśliwy jakiegoś powiedział przyszedł już połowę zakreślonego mu czasu w więzi. Niedawno przecie gubernator Marylandu kazał go wyprowadzić z więzienia i odesłać do Kanady.

— Czytamy w jednym z ostatnich numerów Monitora: „Korespondencja Bérangera, jest jednym z najgodniejszych uwagi, najpełniejszych zbiorów listów znakomych ludzi, w ostatnich czasach wydanych. Zbiór ten zawiera 1,200 listów, pisanych do 300 przeszło osób i wiele nadzwyczaj ciekawych szczegółów dotyczących historii życia i dzieł tego poety. Dodatek przy nowym wydaniu do tych skarbów dołącza nowy szereg listów, pomiędzy którymi jeden, zawierający dwadzieścia stron, jest nader szacownym a niespodziewanym materiałem do historii rewolucji lipcowej. Prawda, powab, poważne zajęcia, wysoki rozsądek, nauki literackie, filozoficzne i patriotyczne cechujące ten zbiór, stawiają go w rzędzie klasycznych wzorów naszej literatury.”

— Glin (Aluminium), dzięki jednemu z ludzi praktycznych wszedł nareszcie w dziedzinę przemysłu fabrycznego. Zastosowaniu tego metalu na skalę obzerniejszą, stała długi czas na przeszkodzie trudność w ciągnięciu go na nitki dość cienkie, któreby do robót szmuklerskich użyć go dozwolilo. Zaradził temu przy swych wiadomościach teoretycznych i praktycznych p. Garapon, który przedstawił stowarzyszeniu sztuk i rzemiosł zadziwiające wyroby, już to wykonane przez niego samego, już podług jego wskazówek. Zaczął on od produkowania sztab metalu brązowego, grubości palca, oraz sztab alaju zwanego brązem glinu, który nienajszczęśliwiej wyrabia fabryka w Nanterre. Następnie przeszedł do wyrobu ze sztab wyższych wymienionych zwojów drutu rozmaitej grubości, począwszy od grubości szpagatu, aż do najdelikatniejszego włosa. Wypadek ten, którego nie mogło osiągnąć dotychczas tylu przemysłowców, ma wielką wartość, gdyż pozwolił tknąć z glinu wstążki, których próbkę, podobną do mory srebrnej, okazywał p. Garapon, równie jak wyrabiać hafty i koronki. Wyrobił on także szlify nieporównaniej lekkości. Szlify te, przedstawione władzy, dobrze przyjęte zostały, żądano jednak od wynalazcy pewnej zmiany, to jest, aby były polowane. P. Garapon nie cofnął się przed tą trudnością i jest nadzieja, że ją przezwyciężył potrafi. Szczególniej zwrócił uwagę zgromadzenia próby kobiecych strojów na głowę, których szkice są robione z niewidzialnych prawie drucików glinu. Szkice te później jak zwykle, ubiera się kwiatami i wstążkami. Również powodzenie miały rozmaite wyroby szmuklerskie a nawet koronki wykonane z tego materiału, dodatek to jeszcze nalezki, że p. Garapon oświadczył, iż glin przygotowany jego sposobem nie traci blasku, i że czerniejące biżuterje znajdujące się obecnie w handlu, pochodzą z metalu niedostatecznie oczyszczonego.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— Wysły niedawno razem dwa nowe arkusze, 6-ty i 7-my „Zadania ziemianieckiego”, które bez gry wyrazów śmiało powiedzić możemy, iż odpowiada swemu zadaniu jak należy. Artykuły wybrane są starannie, zawsze ze względu na nasze potrzeby i wyświecenie mnóstwa nowych zagadnień, które z kwestją włościańską wypłynęły na powierzchnię bytu. Jeden z takich artykułów, wymieniony przeciwko „Dniowi”, odnawiającemu pełności praw obywatelskich Izraelitom, zawiera na końcu uwagi tłomaczą p. J. B., która jako nauczająca i godna zastanowienia przedrukujemy w naszym piśmie. Oto są jej słowa: „Ze względu na duch czasu i społeczne warunki bytu, drobny ziemianin czyli włościanin właściciel jest najwła-

niejszym organem społeczeństwa. Jak dawniej szlachta, tak dzisiaj drobni ziemianie są tą opoką, na której stoi świątynia społeczna. Objasnimy to założenie. Najistotniejszym warunkiem bytu społeczeństwa jest ta ziemia, na której ono żyje, i którą powinno dzierżeć na prawie własności, gdyż inaczej obcy właściciele na ziemi tej założyłyby inne społeczeństwo, a dawnemu zaoferują krainę tradycji historycznej. Więc twierdzą istnienia są właściciele ziemscy; takimi dawniej była wyłącznie szlachta. Dopóki królowszczyzna, wyłączne prawo do władzy i ciążonych stąd korzyści, i inne przywileje ciągle odnawiały i potęgowały szlachtę, dotąd ona trzymała całą ziemię w swych rękach i była twierdzą dostatecznie mocną. Skoro zaś przywileje zaczęły padać, szlachta musiała słabnąć, odbiegać twierdzy. Jakoż na kresach niemieckich ustępuje już z placu, i nadal, im mniej się będzie przywilejami swymi wyróżniała z pomiędzy mas, tym więcej pola będzie ustępowała. W końcu twierdza runie, jeżeli na wałach nie staną nowi pracownicy. Dla poparcia twierdzenia tego zrobimy następujący obrachunek. Wartość ziemi corocznie podnosi się o jeden procent; więc, by pozostać jej właścicielem, należy bogacieć corocznie również o 1%. Otoż szlachta nasza jako stan, pozbawiona politycznych źródeł bogactwa, dokonać tego nie jest w stanie. Dajmy, że $\frac{1}{10}$ szlachty puszczą po diadach całkowicie zachowując dla wnuków, dziesiątą zaś część traci puszczając ziemską. Biorąc 33-letni okres na wiek pokolenia, w ciągu którego $\frac{1}{10}$ część ziemi wychodzi z rąk dawnych właścicieli, znajdziemy, iż corocznie tym sposobem szlachta traci około 3% wartości powyższej części ziemi, albo $\frac{1}{33}$ wartości całej ziemi. Stąd oczywista, iż dla zachowania w swych rękach ziemi, zachowawcza (%) część szlachty powinna bogacieć corocznie: najprzód o 1%, dla zrównoważenia przyrostu wartości ziemi; powtóre o $\frac{1}{33}$ %, dla zrównoważenia strat szlachty ubożejącej. Czy może stan szlachecki poddać temu zadaniu? Odpowiadamy stanowczo: nie! Wyrobione w ciągu wieków pojęcia stanowe, nie mogą w kilkanaście lat przeobrazić się na inne; straciwszy polityczne i przywilejowe plynące źródła bogactwa, szlachta pewien czas musi pozostać z opuszczeniem rękoma, nim dojrzy inne źródła bogactwa i oswoi się z nimi. Rzecz więc jasna, że ściany twierdzy pękają, a przez szczeliny wejska się nowy element; że część ziemi na sprzedaż postępującej, będą nadal kupowali ludzie nowi. Jacyż to ludzie są i będą? Dotychczas są to Niemcy, którzy dotąd górę wzięli tylko w Poznańskim; jacy to ludzie będą na przyszłość, to zależeć będzie od kierunku spraw społecznych. Bez wątpienia każdy z nas żyje sobie, iżby tymi ludźmi na przyszłość byli nie Niemcy, lecz tubylcy, za jakich głównie uważać można miejscowych włościan i Izraelitów. Z powyższego każdy pojmie, iż ci co nie popierają uwłaszczenia włościan, mając na widoku szlachtę lub cel przez szlachtę osiągnięty, walczą za sprawę już przegraną, i stawiają mylnie zadanie, które należy postawić w sposób następujący: komu mamy sprzedawać ziemię, wysilającą się z rąk szlacheckich, czy Niemcom, obcym przybylsom, czyli też swoim włościanom i żydom? Tak postawione pytanie łatwiejsze jest do rozwiązania. Na myśli powyższe naprowadziło mnie twierdzenie jednego z gazet naszych o potrzebie dla Galicji Telusa. Wywołany ostatecznością, konieczny i zbawieny dla Poznańskiego, środek ten jest za słuszny i za słaby dla Galicji. W lipcu roku zeszłego była gazeta lwowska „Przegląd” proponowała w tym celu następujący, stokroć potężniejszy środek. Skutkiem nierozwiązania dotychczas tak zwaną kwestję służebnictwa, część pastwisk i lasów Galicji jest własnością spólną wielkich i drobnych ziemian. Aby się wyswobodzić ze spólności jedna strona musi spłacić drugą. Tutaj to węzeł trudny do rozwiązania, gdyż nie tylko niełatwo jest rzecz sporządzić szacunek i określić sumę do wypłacenia, ale nadto trudno pogodzić strony, albowiem każda chce mieć, każda ofiaruje spłacenie spólności. Otoż „Przegląd” proponował, ażeby we względzie dzierżenia ziemi dawano pierwszeństwo ziemianom drobnym, t. j. od dawno lasy i pastwiska gromadom wiejskim, jako elementowi do zachowania ziemi bardziej zdolnemu niżeli szlachta, która, jak doświadczenie pokazało, nie może ostatecznie się obec parcia pracy wszechstronnej, i ustępuje miejsca napływowi germanizującemu.”

— Wiadomo z pism czasowych czytelnikom naszym o pożarze, który zniszczył część Petersburga i ogromne w nim szkody poczynił. Podajemy tu opis skrócony przez jednego z widzów tego okropnego widowiska.

„Byłem naczynym świadkiem pożaru d. 28 maja. Mój Boże! jaki zgieleć, chaos, — prawdziwe zamieszanie! Policja nie miała tu żadnego znaczenia. Usiłowania jej, przywrócić choć w części porządek, były daremne i bezskuteczne, bo i co mogła uczynić garstka ludzi przeciw tysiącom rozruchanemu tłumowi, wśród ścisłości i ognia...”

Dziwnie charakterystyczny, a raz straszny był to widok. Śmiech, łzy, łajanki, a niekiedy i bijki, wszystko to zmieszane razem było dziwnie uderzające. Zandarmi odpędzają tłum od ognia, tłum cofa się, a tymczasem nowo przybyli cisną go naprzód. Z bramy Szczukina dworu leci cały uragan puchu roznozonego przez wiatr. Tu chwytają złodzieja, zaczyna się bójka, złodziej umyka, a pospólstwo łaje i zlorzczy... Tam znowu gładem padają pomarańcze, cytryny, jabłka, gruszki stając się łupem pospólstwa i ogólnego zamieszania.

„Ustąpi!” krzyczą z góry, i ogromna skrzynia okuta że lazem pada na bruk, przyciskając komuś nogę. Krzyk, hałas do nieopisania.

Na Apraksińskim zaułku tłum zatrzymuje młodzieńca, a uznając go za podpalacza, chce ukarać według własnego wyroku. Przed biedakiem stoi kramarz, trzymając w ręku butelkę z czarnym proszkiem i puszkę zapalnicę, odebrał u obwinionego. Tłum w proszku uznaje proch.

— Smaruj mu pysk — krzyczą on.
— Trzymajcie mocniej, ja zaraz wysmaruję — mówi kramarz, wysypując na rękę proszek z butelki.
— Stójcie bracia! — krzyczy ktoś — dajcie-no ja zaprobuję.

— Nie bierz, usta opieczesz.
— Albo ci życie nie mile,
— Nie to, dajcie, ja poznam od razu.

Proszek na języku wyprobowany pokazuje się czarnym piaskiem, służącym do zasypania listów.
— No, idź z Bogiem. — Schwytany żegna się i co tchu ucieka.

— Chwytaj, chwytaj! — woła ktoś mocno, trzymając swój dobytek, i sadząc, że ucieka złodziej.

Oto biegnie mężczyzna, za nim kobieta z dzieckiem na ręku. Oboje zrozpaczeni, pomieszani... ostatnia rzuci się pod konie... Słychać słowa: „Stój! strzeż się! zabij! Baczność! Kto to, co za człowiek?... Ach! już po wszystkim!... Ktoś rzewnie zapłakał, przypadłszy twarzą do ściany... Ha! rozległo się w tłumie...”

Na placu przed gmachami ministerjum spraw wewnętrznych i narodowego oświecenia leżą stosy papierów, rozrzucone przez wiatr. Tu ścisli i tłumy mniejsze, a polica choć w części porządek utrzymuje.

Za kamiennym mostem palą się śpicherze i drewniane budowle; wiatr roznosi ogień i zapala na Fontance galary,

a dalej, Szerbakow i Czernyszew zaułki... Noc okropna...

O zaiste, był to straszny, a raz rozczulający widok; straszny, bo okropność pożaru i rozpacz mieszkańców żywo poruszały serce każdego z widzów, — rozczulający, bo nawet wyższa klasa i wielka liczba młodzieży stawiała zacięty opór rozszerzaniu się ognia i była pierwszą w ratowaniu dobytku nieszczęśliwych ofiar losu i okoliczności. W nieszczęściu dobra rada jest droga, lecz pomoc — najdroższa, a chociażby niewczesna i pożyteczna zaledwie dla jednostek nie zaś dla dobra ogółu i jego nadziei — zawsze jest oznaką dobrych chęci i poświęcenia się...

— Dajemy tu tablicę biletów pięcioprocentowych, wylosowanych w dniu 4 maja r. b.

Numera biletów, wartości 1000 rub.

od	do	od	do	od	do
319	321	25,049	70,613		
325	328	064	25,065	642	646
672	681	077	078	886	
692	701	081		888	
1,401	1,402	212	75,300	75,301	
689	698	27,533	27,534	77,017	
709	710	904	78,124	78,133	
740	743	907	154	160	
1,774	1,783	912	382		
794	803	29,482	29,483	79,806	79,808
2,442	2,443	30,032	82,318		
484	485	31,143	31,144	756	82,758
771	780	696	769	771	
860	869	32,672	32,687	850	
873	33,791	33,793	85,500	85,506	
3,757	3,760	881	889	590	
4,288	4,290	34,864	34,870	86,873	86,881
859	862	978	87,804	87,809	
873	881	994	866	871	
5,008	5,017	35,821	923		
665	671	36,335	88,825		
6,892		840	36,847	90,185	
7,120		935	938	91,178	
216		982		182	
334	7,335	37,855	37,859	454	
636	641	930	932	92,262	92,265
914	915	38,378		899	
922		488	38,490	93,343	93,345
8,366	8,375	616		658	
9,073		825	831	661	
167	9,174	836		664	665
206		38,995	39,000	95,265	95,267
285	290	39,004	008	97,259	97,260
451		428	432	463	464
527		573		98,191	
670	674	45,516	101,737	101,739	
10,926	10,929	523	102,162	102,163	
12,534	12,543	49,933		457	
554	567	50,024	50,026	461	562
13,419	13,437	260		789	
658	663	270	103,130	103,137	
15,134		341		168	169
231		51,105	104,346		
233	15,234	205	680	104,682	
237	238	231	51,234	105,254	
337	340	298	301	505	105,507
347		312	321	535	
869		515	517	753	754
16,244		52,735		965	967
562	16,567	54,202		981	985
578	586	449	106,282	106,291	
17,322		456		326	
581		461		357	
592	17,594	464		450	
599	604	696	54,705	106,453	
636	665	854	856	517	
18,102	18,111	55,762	55,765	935	
122	141	58,480		977	
20,324	20,330	59,854	59,863	107,098	
398		60,245	60,249	158	107,159
658		692	701	815	
21,092	21,093	61,216	61,218	835	837
254	259	813	108,541	108,550	
268		832		867	
306		839		934	
593	602	64,609	64,610	109,342	
647	649	615		344	
22,847		65,894	65,896	349	
23,078		900	903	383	109,384
301	23,307	67,008	67,012	491	494
898		68,380	68,382	500	
24,106	24,107	70,026	70,028	663	668
893	900	033		687	688
				751	752

Numera biletów wartości 5,000 rub.

od	do	od	do	od	do
119		2,196		7,356	357
535		207		372	373
716	718	478		375	
806		3,042		742	743
934	935	302	3,303	787	788
1,613	1,614	4,962	4,964	8,035	
789		6,232	6,239	8,060	8,061
797	803	245		475	481
820		994		576	577
823	828	7,186	7,188	579	
830		329		697	

WILEŃSKI DZIEŃNIK.

Przyjehali do Wileńska, 7-go do 11-go czerwca.

ГОСТИНИЦА НИШКОВСКИ. Гр. Левъ Потоцки. — Пузына, — Французовичъ. — Ст. Чернишки. — Нап. Еленски. — Янъ Рихлевичъ. — Люц. Эймонъ. — Игнатий Годлевски. — Г. Родовичъ. Князь Влад. Любецки. — Янъ Броневъ. — Ст. Осерко. — Княжна Адела Любецка. — Дитя, ст. сов. Денъ съ женою. — Отст. подполк. Инж. Зандеръ. — Дирек. унц. сазар. Гимн. В. Варенцовъ. — Канд. прав. Ад. Булковский. — Лек. Ад. Андреевски. — Конр. Хилевски. — Инж. пол. Олендзкий. — Мих. Комаръ. — Карл Веберъ. — Ксендз Годлевски.

ГОСТИНИЦА ПОЗНАŃСКИ. Провизоръ Карл. Вилде. — Чиниов. министр. Н. Михайловъ. — Эдуард Шпринкль. — Инж. кап. Новицки. — Викторія Галера. — Валентина Квятковская. — Пом. Виктор Хилевски. — Генрихъ Кнокъ. — Г-жа Розенбергъ. — Пом. Бутрынь. — Докторъ мед. Иванъ Залевски. — Кол. Сов. Д. Рокотовъ.

— Пом. А. Пенковски. — Б. Колесински. — А. Гребински. — А. Рудомина. — Алф. Савиень. — Дитя, ст. сов. Ал. Хондзыньски. — Подполк. Чаплинь. — Юс. Твардомански.

Выѣхали изъ Вильны, 7-го до 11-го июня.

Стецевичъ. — Модзловски. — Ловеницки. — Доббелль. — Малачовски. — Сулистровски. — Гетровичъ. — Сиг. Чеховичъ. — Соколовски. — Малишевски. — Словотский. — Костровицки. — Голдовски. — Вацки. — Вацка. — фон Керн. — Пенковски. — Боксчанинъ. — Маевски. — Колесински. — Над. сов. Ф. Василевски. — Кол. асс. Град. Польковски. — Алф. Савиень. — Дитя, ст. сов. Ал. Хондзыньски. — Пом. Шостаковский.

Numera biletów wartości 10,000 rub.

od	do	od	do	od	do
87		930	932	2,415	2,416
184	186	984	986	627	
355	358	992	993	702	
363	366	1,025		825	
385		1,583	1,584	3,662	
649		560		746	3,748
802	804	900			
913	916	2,087			

Numera biletów, wartości 25,000 rub.

NN: 8, 11, 58, 72, 74, 76, 78, 225, 226, 228, 230, 236, 241, 363, 364, 370, 373, 377, 380, 408, 416, 425, 427, 439, 447, 482, 655, 666, 1491, 1492, 1504.

WIADOMOŚĆ BIBLIOGR. ZA MIESIĄC MAJ 1862.

1) Ułtarzitoi Brostwow Blawistelski melskiy ud mus. Rodlike primemina ing brostwow blawistelski po apisku Szewczukowskij Marijos Pans Gramicziy, nugtiwa S. Pijusa IX istatitos in 12-o str. 12, $\frac{1}{2}$ ark. nakład i druk Syrkina. 2) Elementarz Polski bez zgłoszkowania; czyli Przewodnik do nauki czytania, z dołączeniem krótkiego katechizmu i sposobu słuzenia do mszy, przez J. Filipowicza, z drzeworytami w tekście, in 12-o str. 107, $\frac{1}{2}$ ark. nakład Autora druk Marciniowski. 3) Wojny Hebrajczyków z Rzymianami przez Józefa Flawjusza, przełożone przez Kalmana Szulmana na język biblijny, z uwagami, 276 str. in 12-m, ark. 4, nakł. Autora, druk Romma. 4) Nowy Rossyjski elementarz, obejmujący abecadło, stopniowane tablice sylabizowania, powiatki

РАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

Могилевскій приказъ общественнаго призрѣнія, по журналу своему 18 апрѣля 1862 года состоявшемуся, объявляетъ, что въ приказѣ будетъ продаваться съ публичнаго торга заложенное и пророченное недвижимое имѣніе помѣщицы Могилевской губерніи Чериковскаго уѣзда Пелагеи Кашевой, состоящее въ 2 станѣ село Батвиновка и деревня Слободка, съ принадлежащею къ этому имѣнію во всѣхъ угодьяхъ землею и всякимъ на оной строеніемъ, при каковомъ имѣніи состоитъ писанныхъ по 10 ревизіи 9 душъ мужскаго пола, а наличныхъ 8 душъ. Имѣніе это приноситъ ежегоднаго дохода 80 р. сер. О срокѣ же торга будетъ опубликовано особо, а разсматривать бумаги, до производства продажи относящіяся, желающіе купить имѣніе, могутъ въ приказѣ въ присутственные дни.

Въ Гродненской палатѣ государственныхъ имуществъ будутъ производиться публичные торги 2 и 6 будущаго іюля мѣсяца съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, а такъ же въ городо-выхъ полиціяхъ Бѣлостокской 13 и 17 іюля, Брестской 25 и 30 іюля и Слонимской 9 и 13-го августа, на продажу лѣсныхъ матеріаловъ, назначенныхъ къ сбыту по утвержденной министерствомъ сметѣ на 1862 годъ, пзъ дачъ, значущихся въ прилагаемой при семъ вѣдомости. Почему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ, благоволятъ явиться къ назначенному сроку въ подлежащія мѣста съ наличными залогами, равняющимися $\frac{1}{2}$ части оцѣночной суммы и $\frac{1}{3}$ цѣны состоящейся на переторжкѣ за приторгованный матеріалъ. О подробныхъ условіяхъ продажи, покупатели узнаютъ при торгахъ. Мая дня 1862 года.

ВѢДОМОСТЬ

лѣсному матеріалу, назначенному къ сбыту въ 1862 году. Торги въ присутствіи палаты 2 и 6 іюля 1862 года.

Названіе уѣздовъ и дачъ	Строевыхъ бревенъ.		Дровъ куб. саж.		Счетомъ	
	Расту-щихъ.	Валеж-ныхъ.	Расту-щихъ.	Валеж-ныхъ.	Жердей.	Хворосту куб. саж.
ГРОДНЕНСКАГО УѢЗДА.						
Дачи: Гродненская	2879	—	8543	—	92	4270 133
Колодежанская	50	—	195	—	—	10
Русотская	—	—	99	—	170	1450 18
Кохановско-Понемунская	—	—	—	—	—	6
Плебановецко-Ледзянская	—	—	26	—	—	4
ВОЛКОВЫСКАГО УѢЗДА.						
Дачи: Яловская	150	—	140	—	—	—
Свислочская	300	—	270	—	—	—
Зельвянско-Користская	—	—	140	—	—	—
Дречанская	50	—	30	—	—	—
Волковская	—	—	50	—	—	—
Шидловицко-Бердзиковская	—	—	20	—	—	—
Креслянская	—	—	10	—	—	—
СЛОНИМСКАГО УѢЗДА.						
Торги въ Слонимской городской полиціи 9 и 13 августа 1862 года.						
Дачи: Деречинская	—	—	250	—	—	—
Борейская	—	—	2883	—	1920	— 1367
Илкннская	—	—	1191	—	1230	— 817
Мицкевицко-Петралевичская	—	—	—	50	—	—
Добробарская	—	—	—	25	—	—
Вадотупичицкая	—	—	—	800	—	—
Соколовско-Здзитовская	—	—	452	—	488	—
Рожанская	—	—	—	—	673	—
Булинская	—	—	50	—	—	—
Березская	—	—	—	190	—	—
КОБРЫНСКАГО УѢЗДА.						
Торги въ Брестской городской полиціи 25 и 30 іюля 1862 года.						
Дачи: Боршовская	—	—	25	—	—	—
Гутовско-Верхутская	—	—	18	—	—	—
Рогобошская	—	—	12	—	—	—
Гнѣвичицкая	—	—	12	—	—	—
Бездзешская	—	—	60	—	—	—
БРЕСТСКАГО УѢЗДА.						
Дачи: Фавстиновская	—	—	200	—	325	—
Замшанская	—	—	518	—	1246	—
Верхолѣская	—	—	137	—	1268	—
Радзевская	—	—	240	—	321 $\frac{1}{2}$	355 150 $\frac{1}{2}$
Ляховецкая	—	—	223	—	206	465
Шебрынская	—	—	—	60	200	600
БѢЛСКАГО УѢЗДА.						
Торги въ Бѣлостокской городской полиціи 13 и 17 іюля 1862 года.						
Дачи: Боровицкая и Гайдаковская	—	—	—	300	—	—
Елиско-Чеховская	—	—	—	50	—	—
Ужицко-Голодовская	—	—	—	50	—	—
Проневичицкая	—	—	—	20	—	—
БѢЛОСТОКСКАГО УѢЗДА.						
Дача Кнышинская	—	—	650	—	522	6000
СОКОЛЬСКАГО УѢЗДА.						
Изъ засохшаго еловаго лѣса.						
Дачи: Сокольская	—	—	—	1120	—	9677
Латиско-Клышавская	—	—	5000	—	300	—
Супрасльская	—	—	—	285	—	413 $\frac{2}{3}$

Вслѣдствіе неоднократно-выраженныхъ желаній разныхъ лицъ имѣть точныя свѣдѣнія касательно условій пріема воспитанниковъ въ Виленскій Дворянскій Институтъ, начальство сего заведенія имѣетъ честь объявить, что пріемъ открывается вмѣстѣ съ новымъ курсомъ съ 15-го числа августа мѣсяца. Прошеніе о пріятіи воспитанника подается на имя директора на простой бумагѣ; при прошеніи должны быть приложены полныя и надлежаще-свидѣтельствованные документы о происхожденіи, рожденіи и крещеніи, а также о прививкѣ оспы. Плата за полное годовое содержаніе воспитанника 300 р., которые вносятся въ два срока, т. е. за каждую половину года впередъ. Полуплатіонеры платятъ по 125 р. въ годъ въ тѣже сроки. Курсъ въ Институтѣ общій гимназическій. Кромѣ того преподаются Англійскій языкъ и танцованіе. Музыка же, пѣніе въ хоровомъ тѣдѣ и фехтованіе преподаются для желающихъ, за особую, по условленію начальствомъ, плату.

Директоръ *Падрен де Карне*.

Письмоводитель *А. Баранцевичъ*.

Виленской губерніи Ошмянскій уѣздный судъ объявляетъ, что 23 числа октября мѣсяца 1862 года, будутъ производиться въ присутствіи сего суда торги на продажу трехъ земельныхъ участковъ, возлѣ г. Ошмяны лежащихъ, принадлежащихъ женѣ коллежскаго ассессора Феклы Валицкой за долги ея дворянкамъ Вероникѣ Колыцкой, Михаилнѣ Кодзѣ и еврейку Зунделю Пиктушанскому. Почему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ благоволятъ явиться на означенное число.

1—397

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

Могилевскій урядъ powszechnego opatrzenia, w skutek swego postanowienia d. 18 kwietnia 1862 roku następnego, ogłasza, iż w urzędzie będzie się sprzedawał z publicznego targu zostawiony i przoroczony majątek obywatelki gubernji Mohylewskiej Czerykowskiego powiatu Pelagji Kaszewej, położony w 2-m stanie, wieś Batwinowka i Słobodka, ze wszystkimi należaciami do tego majątku gruntami i znajdującymi się na nich budowlami, przy jakowym majątku liczy się podług rewizji 10 dusz męzkich 9, a obecnych jest 8. Majątek ten czyni rocznego dochodu 80 rub. sr. O terminie targu będzie ogłoszono w swoim czasie, a rozpatrywać papiery tej sprzedaży tyczące się, można w urzędzie w każdym czasie w dni, w których się posiedzenie odbywa.

1—396

Могилевскій приказъ общественнаго призрѣнія, по журналу своему 16 апрѣля 1862 состоявшемуся, объявляетъ, что въ приказѣ будетъ продаваться съ публичнаго торга заложенное и пророченное недвижимое имѣніе помѣщицы Могилевской губерніи Чериковскаго уѣзда Іосифа Черневскаго село Батвиновка съ принадлежащею къ этому имѣнію во всѣхъ угодьяхъ землею и всякимъ на оной строеніемъ, при каковомъ имѣніи состоитъ писанныхъ по 10 ревизіи 18 душъ мужскаго пола, а наличныхъ 18 душъ. Имѣніе это приноситъ (сжегоднаго) дохода 37 р. 50 к. Торги для продажи имѣнія назначены 18 іюня 1862 г. съ переторжкою чрезъ три дня. Торги начнутся съ той суммы, какая приказу состоитъ въ долгу. Желающіе купить упомянутое имѣніе благоволятъ явиться въ приказъ въ назначенный день торга, а разсматривать бумаги, до производства продажи относящіяся, могутъ во всякое время въ присутственные дни.

2—395

W Grodzieńskiej izbie dóbr państwa będą się odbywały targi publiczne dnia 2 i 6 następującego lipca, ze zwykłym we trzy dni przetargiem, tudzież w policjach miejskich: Białostockiej 13 i 17 lipca, Brzeskiej 25 i 30 lipca i Słonimskiej 9 i 13 sierpnia, na sprzedaż materiałów leśnych, przeznaczonych na zbył według utwierdzonego przez ministerstwo kosztorysu na rok 1862, z lasów w zamieszczonych niżej tabeli wymienionych. Przetargi będą się odbywały w tych targach, zechcą przybyć na oznaczone terminy do miejsc właściwych, z gotowem zastawami, równającemi się $\frac{1}{2}$ części summy szacunkowej i $\frac{1}{3}$ ceny na przetargu za zatargowany materiał umówionej. O szczegółowych warunkach sprzedaży, kupujący dowiedzą się przy targach. Dnia maja 1862 roku.

W Y M I E N I E N I E

materiałów leśnych, przeznaczonych na zbył w 1862 roku. Targi będą się odbywały 2 i 6 lipca 1862 roku.

Wymienie powiatów i lasów.		Berwion budowlowych.		Drzewa sąż. kubicz.		W ilości	
Rosnących.	Powalonych.	Rosnącego.	Powalowego.	Żerdzi.	Kolow.	Chrostu sąż. ni kubicz.	
POWIATU GRODZIŃSKIEGO.							
Lasy: Grodzieński	2879	—	8543	—	92	4270	133
Kolodeżański	50	—	195	—	—	—	10
Rusotski	—	—	99	—	170	1450	18
Kochanowsko-Ponemuński	—	—	—	—	—	—	6
Plebanowiecko-Ledziański	—	—	26	—	—	—	4
POWIATU WOLKOWYSKIEGO							
Lasy: Jałowski	150	—	140	—	—	—	—
Swisłocki	300	—	270	—	—	—	—
Zelwianko-Korzyski	—	—	140	—	—	—	—
Dreczański	50	—	30	—	—	—	—
Wolkowski	—	—	50	—	—	—	—
Szydłowicko-Berdzikowski	—	—	20	—	—	—	—
Kreślański	—	—	10	—	—	—	—
POWIATU SŁONIMSKIEGO							
Targi w Słonimskiej policji miejskiej dnia 9 i 13 sierpnia 1862 roku.							
Lasy: Dereczynski	—	—	250	—	—	—	—
Borecki	—	—	2883	—	1920	—	1367
Ilkiński	—	—	1191	—	1230	—	817
Mickiewicko-Pietralewicki	—	—	—	50	—	—	—
Dobrobarski	—	—	—	25	—	—	—
Wladotupczycki	—	—	800	—	375	—	—
Sokolowsko-Zdzitowski	—	—	452	—	488	—	—
Różański	—	—	—	—	673	—	—
Bulański	—	—	50	—	—	—	—
Bierezski	—	—	—	190	—	—	—
POWIATU KOBRYŃSKIEGO.							
Targi w Brzeskiej policji miejskiej dnia 25 i 30 lipca 1862 roku.							
Lasy: Borszowski	—	—	25	—	—	—	—
Gutowsko-Wierchutski	—	—	18	—	—	—	—
Rogoboszczki	—	—	12	—	—	—	—
Gniewczycki	—	—	12	—	—	—	—
Bezdzieński	—	—	60	—	—	—	—
POWIATU BRZESKIEGO							
Lasy: Faustynowski	200	—	325	—	—	—	—
Zamszański	518	—	1246	—	—	—	—
Wiercholeski	137	—	1268	—	—	—	—
Radejski	240	—	321 $\frac{1}{2}$	—	355	150	$\frac{1}{2}$
Lachowiecki	223	—	206	—	465	—	—
Szebryński	—	—	60	—	200	600	—
W POWIECIE BIELSKIM.							
Targi w Białostockiej policji miejskiej 13 i 17 lipca 1862 roku.							
Lasy: Borowicki i Hajdakowski.	—	—	300	—	—	—	—
Jelański-Czechowski	—	—	50	—	—	—	—
Użycko-Holodowski	—	—	50	—	—	—	—
Proniewicki	—	—	20	—	—	—	—
W POWIECIE BIAŁOSTOCKIM.							
Las Knyszynski	650	—	522	—	6000	—	—
W POWIECIE SOKOLSKIM.							
Z suszy drzewa jodłowego.							
Lasy: Sokolski	1120	—	9677	—	—	—	—
Latysko-Kłyszawski	5000	—	300	—	—	—	—
Suprański	—	—	285	—	313 $\frac{2}{3}$	—	—

Za Lesniczego gubernjalnego rewizor Gutowski.
Sekretarz E. Jurawski.

1—298

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

ZNAJDUJĄCY SIĘ PRZY KSIĘGARNI p. f.:

JOZEFA ZAWADZKIEGO
W WILNIE.

SKŁAD FORTEPIANÓW ZAGRANICZNYCH

zaopatrzony został obecnie w znaczny wybór doskonałych fortepianów wielkich koncertowych, oraz mniejszych salonowych z mechaniką Angielską jako też i Angielsko-Niemiecką (Repetitions-Mechanik). Palisandrowych lub też z orzechu Hiszpańskiego, bardzo wykłintnego i sumiennego wykonczenia a pochodzących z najlepszych fabryk Niemieckich jako: ROSENKRANZA w Dreźnie (którego wyborne instrumenta od lat kilku są tu już znane), I. G. IRMLERA w Lipsku (najdawniejszej i najsłynniejszej tego nazwiska w Niemczech) a wreszcie Jul. BLUTHNERA w Lipsku, którego wyroby patentowane ogromną wziętością w ostatnich czasach za granicą zyskały. Ceny od rsr. 420—600. Tamże znajdują się Pianina Palisandrowe z mechaniką Angielską na ceny rsr. 300—350, oraz fortepiany Wiedeńskie Orzechowe, lub Palisandrowe z platą żelazną i bez, na ceny rsr. 325—365. Fabryki wyżej pomienione tak powszechną sławę za granicą posiadają, że wyroby ich we wszystkich znaczniejszych składach fortepianowych po miastach stołecznych znaleźć można. Firma też nasza oddawna z fachem muzycznym blisko oznajomiona, tylko takie instrumenta wypisuje, które wszelką rękojmię trwałości i dobroci mają. Zresztą publiczność muzyczna, mając każdego czasu kilkanaście fortepianów z rozmaitych fabryk do wyboru, sama zapewne najlepiej przez porównanie wartość ich ocenić potrafi.

Prócz fortepianów w powyższym składzie znajdują się:

- 1) ORGMELDIONY Paryskie z fabryki Aleksandra et Fils, dębowe o 4-ch oktawach na rsr. 70 i mahoniowe o 5-clu oktawach na rsr. 125.
- 2) SKRZYPCE i ALTÓWKI z fabryki Vuillaume w Paryżu od rsr. 8—22.
- 3) WIOŁONCZELLE z tejże fabryki ze smyczkiem i futerałem na rsr. 90.
- 4) SMYCZKI do Wiołonczełli, skrzypiec od 1 r. 25 k. do 8 rsr.

2—391

DOM ZLECEN S. JANSENA

przy prospekcie Newskim N. 12 w Petersburgu.

Podaje do publicznej wiadomości, że w skutek zawartych umów z wielu znakomitymi fabrykantami i negocjantami za granicą, przeniosłem mój handlowy dom z Paryża do Petersburga jedynie w celu ułatwienia między-narodowych handlowych stosunków.

W zakres czynności mego domu wchodzi: 1) Spieszne wykonywanie zleceń wszelkiego rodzaju i przyjmowanie zamówień na rachunek fabrykantów; 2) Kupno i sprzedaż towarów i produktów; 3) Utrzymywanie dla potrzeby publiczności próbek z rozmaitych zagranicznych towarów i przyjmowanie próbek z rozmaitych płodów krajowych dla ich upowszechnienia i odhytu za granicą; 4) Udzielanie szczegółowych wiadomości o maszynach rolniczych i przemysłowych najwięcej praktycznych dla naszego kraju, jako też dostarczanie w krótkim terminie wszelkich rysunków i modeli zagranicznych wynalazków i przywilejów; 5) Ułatwianie transportów po najniższych cenach i ekspedycja onych na komorach celnych; 6) Dostawianie próbek i drobnych przesyłek z zagranicy do różnych miejsc kraju i odwrotnie w krótkim czasie i za umiarkowaną cenę. Oprócz tego posiadam w Petersburgu skład uprzywilejowanych lekarstw, produktów chemicznych, instrumentów chirurgicznych, pachnidel i kosmetyków z najlepszych zagranicznych fabryk.

W Wilnie zgłosić się można do p. Michała Platera w domu Wolskiego. Składając publicznie dzięki rodakom którzy mnie zaszczycać raczą swym zaufaniem, śmiem ich prosić, aby w miejscowościach swoich popierać chcieli moje dążności do ułatwienia między narodowych handlowych stosunków, bo podnosząc przemysł i handel dojdziemy do podniesienia krajowego mienia.

S. JANSEN. 3—363

MAM honor niebieszemu zawiadomienie szanownych wiejskich obywateli, iż przyjąłem na siebie skład rolniczych maszyn, utrzymywany od 3 lat w tutejszym mieście, przez pana Teodora Kühlich, wspólnie z którym takowy skład nadal utrzymywać przedsięwziąłem.

Polecając takowe przedsięwzięcie łaskawym względem szanownych obywateli, będę się zawsze starał zachować nadal pozyskane zaufanie, dostarczając dobre i praktyczne maszyny, przy stosownie umiarkowanych cenach.

Ponieważ ogólnie wiadomo jest, iż żadna fabryka, będąc nawet doskonałą w całości, nie może być zupełnie doskonałą we wszystkich szczegółach konstrukcji maszyn, przeto przyjąłem sobie za obowiązek, sprowadzać, z każdej najlepszej fabryki Niemiec i Anglii, to mianowicie, co w porównaniu z drugimi doskonałszymi będzie. W ten sposób będę w stanie zadowolić wszelkie w tym względzie wymagania, gdyż wszystko, co z nowych wynalazków tu lub za granicą praktycznym się okaże, w tutejszym składzie znajdować się będzie.

Takoz przyjmuję obstarunki na urządzenie większych maszyn wszelkiego rodzaju, jako to: maszyn parowych, wodnych i parowych młynów, urządzenie budowli i browarów; również obstarunki na maszyny rzemieślnicze, muzyczne i inne instrumenta, wypełniając takowe zlecenia jak najprędzej i najtaniej.

Takoz naprawa wszelkiego rodzaju maszyn, chociażby i nie przezemnie nabytych, prędko i jak najtaniej uskutecznią będzie; przytém dodaje, iż odtąd z dniego zamierzenia nie będzie, gdyż będę miał zawsze w zapasie różne części do najwięcej używanych maszyn i w celu podobnych napraw zawiązęm tu stosunki z najlepszymi mechanikami. Ustawienie i doprowadzenie do działania, każdej umiarkowanej maszyny, może być na żądanie uskuteczniomem przezemnie samego przy najumiarkowańszych warunkach; również biorę na siebie przesłanie maszyn do każdego z miast Rosji, jeżeliby kto tego życzył.

Chociaż mój skład jest obecnie najkompletniej zaopatrzonym, jednakże jeśliby kto życzył sprowadzić jaką maszynę z zagranicy, którą się szczegółowo nie podobą, gotów jestem jak najtaniej uskutecznić.

Kompletny cennik z wizerunkami, wkrótce będzie można, na żądanie, dostać w moim kantorze przy ulicy Niemieckiej, i bok Interkańskiego kościoła.

Kowno, Maj, 1862 r. GUSTAW TIKTIN. 2—384

UWIDOMIENIE.

Na zbliżających się kontraktach w miastach Mińsku i Płocku, księgarnia p. f. RUBENA RAFAŁOWICZA w Wilnie, znajdować się będzie z wielkim zasobem dzieł tak dawnych jako i świeżo objawionych we wszelkich gatunkach piśmiennictwa, oraz książkami ludowymi, których osobne na ten cel katalogi wydane i na każde żądanie udzielać będzie bezpłatnie.

Przyjaciel Dzieci.

Pismo tygodniowe, poświęcone zabawie i nauce młodzieży, wychodzi w Warszawie od dnia 1-go kwietnia 1861 r. jak najregularniej w każdą Sobotę i tegoż dnia oddawane jest na pocztę. Cena dla prenumeratorów w Cesarstwie rs. 5 rocznie, z dopłatą rs. 2 rocznie za koperty, jeżeli nie prenumerują innych pism Warszawskich. — **PRZYJACIEL DZIECI** wydawany jest na pięknym papierze, w formacie 8-o, każdy numer zawiera najmniej 14 szpalt druku i kilka drzeworytów, wykonanych przez najslawniejszych artystów Warszawskich. Redakcja zasilana jest ciągle artykułami najzdolniejszych pisarzy i literatów Polskich. Komplet z roku 1861 i kwartał pierwszy 1862 zawiera następujące działy: I. HISTORIA ŚWIĘTA. II. DZIEJE NARODU POLSKIEGO. III. WSPOMNIENIA KRÓLOWYCH POLSKICH. IV. ŻYCIORYSY ZNAKOMITYCH POLAKÓW I CUDZOZIEMCÓW. V. OPISY I PAMIĄTKI HISTORYCZNE. VI. MORALNOŚĆ. VII. WIADOMOŚCI Z NAUK PRZYRODNICZYCH. VIII. POWIEŚCI I LEGENDY. IX. POEZYJE. X. BAJKI I WIERSZYKI. XI. BAJKI PROZĄ. XII. KOMEDYJKI. XIII. PODRÓŻE. XIV. WIADOMOŚCI O DZIELACH, DLA MŁODZIEŻY PRZEZNACZONYCH. XV. REBUSY I ZAGADKI. XVI. ROZMAITOŚCI. XVII. ZDANIA I MYŚLI. Większa część artykułów pióra: I. J. Kraszewskiego, T. H. Lewstama, Kaz. Wł. Wojcieckiego, Hip. Skimborowicza, Leopolda Huberta, Kraszewskiego, Siwińskiego, Fr. Hr. Skarbka, Ancezyca, Al. Kuczyńskiego, Albina Kohn, Antoniego Czajkowskiego, Adama Pluga, i wielu innych, przeszło 260 drzeworytów wykonanych w pracowni Minhemera. Skład główny w Warszawie w księgarni Henryka Natanson. Prenumerować można na wszystkich stacjach pocztowych w Cesarstwie i Królestwie, oraz we wszystkich księgarniach.

5—269

KSIĘGARNIA pod firmą Józefa Zawadzkiego

otrzymała pierwsze dwa tomy romansu Wiktora Hugo: **LES MISERABLES (NEDZNICY)** w 5-ciu oddziałach a 10 tomach, w pięknym wydaniu in-8-vo. Cena 2-ch tomów Rsr. 4. Za przesyłkę na każde 2 tomy za 4 funty z dodatkami 10 kop. nadsyłać trzeba. Tegoż romansu w przekładzie polskim tom I i II są do nabycia w tejże księgarni. Cena 2-ch tomów Rsr. 1 k. 50. Nadsyłający za całe dzieło Rsr. 3 otrzymują je franko, w miarę wychodzenia.

W Wilnie sprzedaje się plac z zabudowaniem na 8-to Jakóbskim zaułku pod N. 853/1131, o warunkach można dowiedzieć się u urzędnika bióra JW. cywilnego gubernatora Halko.

DOM pod N. 1714 za Ostrą bramą przy zaułku Zajcowskim radcy dworu TURA sprzedaje się.

Podaje do publicznej wiadomości, że zginęły u mnie wexlowe Blankiety, niektóre za podpisem moim i żony mojej Antoniny a niektóre za jednym podpisem moim, — jeżeliby gdzie takowe okazały się, upraszam o zatrzymanie i dostawienie do mnie za co otrzyma pewną nagrodę, a w razie jeżeliby kto na takowych blankietach uczynił fałszywe napisy, to ani ja, ani żona ani też sukcesorowie moje nie będziemy winni opłacać, jako żadnych służb na funduszu moim niema.

Obywatel miasta Wilna, Dworzanin Szymon Józef syn Rodkiewicz.

W POWIECIE WOŁKOWYSKIM, gubernji Grodzieńskiej, o 6 mil od Niemna, 2 mile od Wołkowyska i o 1 milę od Zelwy, jest do sprzedania majątek Wisznówka, z budowlami dworskimi, karczarnią, młynami, inwentarzem etc. Ogólny obszar majątku z lasami, łąkami i polami 2100 dziesięcin. Blizsza wiadomość powziąć można w Wilnie przy Rodnickiej ulicy w domu Karpowicza u gospodarza, albo w Słonimie u majora Gronkowskiego.

Obywatel powiatu Wileńskiego Antoni Parczewski w swym majątku Czerwonym Dworze ma do sprzedania 150 sztuk owiec Merynosow, o jakowej sprzedaży podaje się do Redakcji Kurjera Wileńskiego dla powszechnego opublikowania.

3—390

ДЕПО СКЛАД

КОММИССИОНЕРА В. Г. ЖУКОВА, на немецкой улице в доме б. Миллеров, честь имевший известить почтеннейшую публику, что в ономъ имѣется большой запасъ сигаръ 10 ти и болѣе лѣтъ, С. Петербургскихъ фабрикъ съ старыми бандеролями, но какъ продажа таковыхъ должна окончиться въ скоромъ времени, а потому Депо продаетъ оныя съ значительною уступкою, а иногороднымъ съ пересылкою по первому востребованию на свой счетъ, сигары имѣются разныхъ сортовъ, продаются пачками и ящиками по 80, 90 коп., по 1 р. 70 к., 2 р. 70 к., 3 р., 3 р. 80 к., 4 р., 5 р., 6 р. и 7 руб. сер. за сто штукъ.

Прикащикъ В. Пономовъ. 2—405

КОММИССИОНЕРА В. Н. ЗУКОВА, на улице немецкой в доме б. Миллеров, ма honor zawiadomić szanowną publiczność, iż w nim znajduje się wielki zapas Cygar. od 10-ciu i więcej lat, fabryk St. Petersburgskich z dawnymi banderolami, lecz że sprzedaż ich wkrótce powinna się ukończyć; przeto skład sprzedaje je ze znacznym ustępstwem, a na prowincję z niezwłocznym przesłaniem własnym kosztem; cygara są różnych gatunków, sprzedają się paczkami i pudełkami po 80, 90 kop., po 1 r. 70 k., 2 r. 70 k., 3 r., 3 r. 80 k., 4 r., 5 r., 6 r. i 7 rub. sr. za sto sztuk.

Kommissant W. Popow. 2—405

UWIDOMIENIE.

W kantorze **Braci Pasz** (sukcesorowie Gottkiewicza) w Kownie, są zawsze do nabycia narzędzia rolnicze, po cenach najumiarkowańszych, jako to:

MEOCARNIE: małe, średnie i wielkie.

SIECZKARNIE: z 2-ma, z 3-ma i 4-ma nożami.

PEUGI: rozmaitych systematów i konstrukcji z słynnych fabryk odlewów żelaznych, UNION GIESSEREI w Rótleweu, i C. F. STERNKOPFA w Tyłży. Tudzież przyjmują się obstarunki na wszelkie rodzaje narzędzi i sprzętów, z wyż wspomnianych fabryk, jako też z fabryki Hr. HECKERA w Rydze i wykonywają się jak najprzystępniej i najspieszniej.

Wspomniona firma poleca się także z ekspedycjami i kommissami wszelkiego rodzaju i usługować będzie, aby szanowna publiczność to samo zaufanie zachowała dla niej, jakim był zaszczytany kantor Gottkiewicza.

Rs. 10,000.

możno otrzymać na Hipotekę gruntu w Kownie lub jego okolicy. — Blizsza wiadomość w kantorze BRACI-PASZ powziąć można.

Kantor w domu Gottkiewicza. 2—406

W KANTORZE REDAKCJI Kurjera Wileńskiego

SPRZEDAJĄ SIĘ NASTĘPUJĄCE DZIEŁA:

ROZBITEK Powieść **Zygmunta Kaczkowskiego** we 3 tomach. Cena rs. 4, z przesyłką. 4 60

RAMOTY STARAGO DETIUKA o **WOŁYNIU** zebrał **Antoni Andrzejowski**. Cztery Tomy. 2 —

ZEOTE RAJDANY. Tragikomedia w 5-ciu aktach przez **Józefa Korzeniowskiego**. 75

PAMIĘTNIKI MUCHY wydane przez **Marję Brzezińską** (Zbigniewa). 1 —

O KSZTAŁCENIU DUSZY. Psychologia i filozofia dla kobiet. Wyjątek z dzieł **Aimé-Martin**. Przekład **Marji B.** 60

PROJEKT DO PRAWA o Towarzystwach Kredytowych ziemskich i Bankach ziemskich. 1 —

SZTUKA USŁOWIAN szczególnie w Polsce i Litwie przedchrześcijańskiej, przez **I. J. Kraszewskiego**. Cena. 2 —

O TRYPTYKU z wystawy archeologicznej Krakowskiej i kilka z tego powodu uwag nad architekturą i rzeźbą gotyckiego stylu. Napisał **Józef Kremer**. 50

PRZEZNACZENIE czyli badacz nauk przyrodzonych i **SZKICE OBYCZAJOWE** przez **L. hr. Potockiego**. 50

GAWĘD I RYMÓW ULOTNYCH Wł. **Syrokomli** poczet 6. 50

SIWY WŁOS I PUSTELNIA. Dwie komedje **Oktawia Feuillet**. 30

SKARBIEC Dyplomata papieża, cesarskich, królewskich, książęcych; uchwala narodowych, postanowień różnych władz i urzędów, posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi litewskiej i ościennych im krajów. Zebrał i w treści opisał **Ignacy Danilowicz**. (Nakład Jana Sidorowicza). Cena za dwa tomy in 4. 6 —

OPISANIE hydrograficzno-statystyczne Dżwiny zachodniej, oraz ry w niej żyjących, przez **Adama hr. Platera**, z mapą. 50

PISMO ZBIOROWE WILEŃSKIE (na rok 1859) składające się z artykułów: Deotymy, Siwińskiego, Syrokomli, Wojcieckiego, ks. biskupa Krasińskiego, s. p. Jaroszewicza, Bartoszewicza, S. Jundzila, J. Przyborowskiego, A. Tyszyńskiego i innych. Wydał **Jan ze Siwina**. Dwa tomy w jednym. Cena zniżona rs. 2. Dla Prenumeratorów Kurjera. 1 50

PISMO ZBIOROWE WILEŃSKIE (na rok 1862) składające się z artykułów: Syrokomli, Siwińskiego, Stanisławskiego, Bartoszewicza, Wojcieckiego, Majera, Chodźki, K. Tyszyńskiego i innych, str. 412. 2 —

GAWĘDY księdza proboszcza pod lipami dla czytelników czyteln. Niedzielną ogłosił **Jan Kanty Gregorowicz**. 30

TARAS SZEWCZENKO. Studium **Leonarda Siwińskiego**, z dołączeniem przekładu Hajdamaków. 1 —

WIADOMOŚĆ HISTORYCZNA o zamkach, borodyszczach i okopaliskach starożytnych na Litwie i Rusi litewskiej, przez **Konstantego hr. Tyszkiewicza**. 30

ŻYWOТЫ BISKUPÓW WILEŃSKICH przez **ks. Przyłgowskiego**, 3 tomy w jednym. 2 —

WYBOR DZIEŁ KALDERONA tom I—Kochankowie nieba, przez **Balińskiego**. 75

JADWIGA i JAGIEŁŁO **Szajnochy**. 4 tomy. 6 —

PRAKTYCZNE gospodarstwo wiejskie do potrzeb i miejscowości rolnictwa na litwie zastosowane, z dodaniem działu o Urządzeniu gospodarstwa bezpieczeństwa i stosownym podziale gruntów przez **Tomasza Szwarskiego**. 1 20

z przesyłką. 1 40

DUCH I DĄŻNOŚĆ WIEKU p. Ksawerego **Godebskiego**. (Lwów) 82

POEZJE Teofila **Lenartowicza** w 2 częściach. 1 50

PIERWORYS PRAWA czyli Encyklopedia prawnoustawa przez **L. Jakubowskiego** (St. Petersburg). 75

POGLĄD na stosunki Polski z Turcją i Tatarsami przez **Juljana Bartoszewicza**. 1 10

KWESTJA moralizowania włościan. 20

O ZAKŁADACH kredytowych w zostawianiu do Rolnictwa p. **F. Zielińskiego**. 25

DOBRY PSZCZOLARZ czyli wykład zasad wyrozumowanego postępowania z Pszczolami, (z 60 rycinami w tekście) zalecony przez **P. Prokopowicza**, opracował **A. Mieczyski**. 1 35

SKARBCEZ POLSKI. Historia Polska opowiedziana wierszem przez **Marję Ilnicką** z dodaniem do każdego panowania prozą wiadomości historycznych przez **J. B. W.** i muzyki do niektórych St. Moniuszki, z 45 wizerunkami królów Polskich i 33 rycinami z ważniejszych wypadków dziejowych. 2 50

OBRAZKI Z ŻYCIA Bogobojnych i pobożnych Polaków i Polek ofiarowane młodemu wiekowi przez **J. Smięlską** (z rycinami). 1 35

ILLUSTROWANY ABECADLNK historyczny dla dzieci polskich przez **Teo filę Nowosielskiego**. 1 20

DWIE POWIASTKI moralne dla do-brych dzieci. 75

DOMOWA GIMNASTYKA dla pici żeń-skiej (z 27 rycinami). 60

CHATKA OJCA TOMA 2 t. 1 50

BIBLIOTERA DOMOWA Jeremi Wi-sniowiecki 1 t. Drewno i jego okolicę przez **Klementynę z Tańskich Hofmanową** 2. Do matek polskich, przez autorkę Pięścioków Babuni 3. Pamiętnik Oryginała t. 4—5 Święte Nie-wiasty przez **Klementynę z Tańskich Hofmanową** t. 6—7.

Można nabywać pojedynczo tomami: —każdy tom kosztuje. 60

JAŁMUŻNA I PRZYPowieść o pszenicy. Gawędy z podania ludowego przez **Jana Chęcińskiego**. 20

OBRAZKI HISTORYCZNE z życia święto-bliwych, błogosławionych i zasłużo-nych krajowi enot, nauka, odwaga i meztwem, Polaków i Polek pod redak-cją **Janka z Bielca**. 20

OGRODNICTWO dla użytku Wieszni-ków Polskich obejmujące: Zasady za-kladania ogrodów owocowych. Roz-mnażania, uszlachetnienia, oraz piele-gnowania drzew i krzewów z dołącze-niem krótkiej nauki o uprawie chmie-lu z kilku drzeworotami w tekście napisał **A. Stelmasiwicz**. 30

KSIĄŻECZKI OBRAZKOWE przez **Janka z Bielca**, prawdziwa historia o pija-ku Urbanie. Historia o Mrówiaku, o-brazek wiejski z 3 przedziałach, ozdobi-ane 16 drzeworytami. 20